

TURAN DURSUN İlhan Arsel'e Mektuplar

480 SAYI
1997

İlhan Arsel'e Mektuplar

İlhan Arsel'e Mektuplar (İlhan Arsel'e Mektuplar...)

İlhan Arsel'e Mektuplar, İlhan Arsel'e Mektuplar...

İlhan Arsel'e Mektuplar, İlhan Arsel'e Mektuplar...

İlhan Arsel'e Mektuplar, İlhan Arsel'e Mektuplar...

İlhan Arsel'e Mektuplar, İlhan Arsel'e Mektuplar...

İlhan Arsel'e Mektuplar, İlhan Arsel'e Mektuplar...

İlhan Arsel'e Mektuplar
İlhan Arsel'e Mektuplar

SUNUŞ

Turan Dursun'un Prof. Dr. İlhan Arsel'le tanışması 1977 yılına rastlar. Arsel'in Amerika'ya gitmesiyle iki dost arasındaki ilişki ke-sintiye uğrar. Arsel ve Dursun'un yazışmaları 1987 sonunda başlar ve Turan Dursun'un öldürüldüğü 4 Eylül 1990'a kadar sürer. Öyle ki, kara haberden birkaç gün sonra, Turan Dursun'un 30 Ağustos 1990 ta-rihli mektubu ulaşır İlhan Arsel'e...

İki kitap olarak hazırladığımız mektuplarda, aydınlanma mücade-lesinin iki bayrağı arasındaki sarsılmaz dostluğu, şeriatın karanlığına karşı mücadele azmini okuyacaksınız. Arsel ve Dursun'un mektup-ları, iki yazarın günlük yaşamlarından kısa ve uzun vadeli program-larına, sevinçlerinden hüznlerine, "din" ve "Tanrı" konusundaki gö-rüşlerine kadar, birçok konuyu içeriyor.

Elinizdeki kitap, Turan Dursun'un İlhan Arsel'e yazdığı 40 mek-tubu ve ek olarak bir yazıyı içeriyor.

İlhan Arsel'in *Turan Dursun'a Mektuplar*'ında ise, 51 mektup ve ek olarak dokuz yazı yer alıyor.

Mektuplarda "(...)" şeklinde görülen yerler, yayımlanmasına ge-rek görülmediği için çıkarılan sözcük, cümle ya da bölümlere aittir. Ayrıca, çeşitli isimler ya çıkarılmış ya da yalnızca baş harflerine yer verilmiştir.

KAYNAK YAYINLARI

11 Ocak 1988 (İstanbul)

Çok Sayın Dostum İlhan Arsel,

Beni sonsuz sevindiren, alabildiğine sıcak, sevgi, insanlık, dostluk içeren ve akıl yolunda dayanışmaya da yönelik mektubunuzu aldım; coşkuyla okudum; çok duygulandım.

Uzun yıllardır sizinle görüşemeyişimizi kendim için yazıkların yazığı sayarım. Herkesten çok daha iyi bilirsiniz ki, ülkemiz, çaplı insanlar yönünden çok zengin değildir. Bugün ve geleceğin insanları için sözü, mesajı olan, ortaya koydukları ve çabalarıyla iz bırakanları bulmak oldukça zor. Var gibi olanların yaldızları kazındığında, ortaya çıkan bir hiç.

Ama inanın, tüm içtenliğimle söylüyorum: Siz başkasınız.

Ortaya koyduğunuz, gerçek anlamındaki akılcı, bilimci kişiliğinizle başkasınız. Yürekliğinizle başkasınız. Her biri yeri doldurulmaz; kimi, yüzyılımızın kitabı olacak ölçüdeki yapıtlarınızla başkasınız. Ve abuk sabuk aktarmacıların, "karanlıkçı aydınlar"ın, binlerce yıllık ilkelliklerin kaynağı olan "din" ve "iman"la ırzına geçilmiş türden bilim ve akıl yüklü, yalnızca kılıklarıyla çağdaş "ulema"nın tersine, kaynağı olduğunuz ışıği, kitlelere bolca verebiliyor olmanızla başkasınız.

Siz çok yaşamalısınız İlhan Arsel! Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuzca yaşaması için ulu kurucusunun eliyle yerleştirilen temel taşlarına sahip çıkmanın heykelleşmiş bir simgesi gibisiniz. Sizin başardığınızı, başarmaya çabaladıklarınızı, örgütler, kitleler, partiler bile başaramamıştır. "Devrimci" diye kendisini tanıtmış olan bir partinin başındakilerin karanlığa verdikleri ödünler unutulur mu? Zaman zaman parlayan kimi kişilerin verdikleri ödünler de ortada: İslam'a

yönelik uyanıcı kuşku­ların topluma yayılmasında küçüm­senemeyecek payı olan Hz. Muhammed'in Felsefesi adlı kitabı nedeniyle gidip Cemil Sena ile tanıştım. Ve böylesine değerli kitapta Muhammed'i yüceltici kesimlere neden yer verdiğini, niçin ödün verdiğini sordum. Birtakım gerekçeler ileri sürdü. Ama hiçbirini doyurucu değildi. İşte bir başka örnek: Uzaktan bir zamanlar büyük ilgi ve saygı duyduğum Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. Bir yazısında, "İslam'ın ilk doğuşundaki kurallara dönmeyi" önerecek ölçüde karanlığa ödün vermiştir. Gösterdiğim tepkiyle kendisine yazdığım mektubun fotokopisini ilişikte size sunuyorum.

Bir başka örnek: Bildiğiniz gibi Afet İnan, Atatürk'ün el yazılarındaki "Arap Peygamberi"ni (*Medenî Bilgiler*'de) "İslâm Peygamberi" yapmıştır. Ve bu sahteciliği görüp bilenler de, çoğunlukla bilgilerini kendilerine saklamışlardır. Daha birçok şeyi düşünüyor ve diyorum ki: Siz başkasınız. Başka olduğunuzun kanıtlarından olan son kitabınızı, *Şeriat ve Kadın*'ı büyük ilgiyle, coşkuyla okudum. Çok aranır olduğuna, ilgi gördüğüne de tanık oldum. Zaman zaman benim de kitap tanıttığım *Martı Yayın Tanıtım Dergisi*'ne bu kitap için de bir tanıtma yazısı yazacağım (Bu yazı ancak Mart ayındaki sayısına girebilecekmiş).

Sizinle birlikte olmak, bütünleşmek, birçok şeyi birlikte yapmak isterdim. Şimdiye dek bu olmadı. Atatürk'le de birlikte olmak isterdim. Bunlar olmadıysa da "Ben de bir şeyler yapabildim" diyebilirim:

1) *Kutsal Kitapların Kaynakları* diye bir şey yazmıştım, yıllar önce. Yayınlanamadı. Belki bir gün...

2) *Kur'an Ansiklopedisi*. Biliyorsunuz, şimdiye dek hiçbir ülkede "Kur'an Ansiklopedisi" yazılıp yayınlanmadı. Yazdığım ansiklopedinin ilk olması nedeniyle ilgi göreceğini sanıyorum. Maddelerini ilgili çevrelerin, kişilerin görüşlerine sundum. Bunların arasında profesörler de var. Aldığım görüşlerde, ansiklopedinin önemi belirtiliyor ve "tavsiye" ediliyor. Ansiklopedi ABC sırasıyla düzenlendi; 12-14 (125-140 fasikül) olarak A'dan Z'ye bitti. Yayımı için, çeşitli ansiklopediler yayınlayan Görsel Yayınlar'la anlaşmıştık. Ne var ki bu yayınlar iflas etti. İş kaldı. Güneş Yayıncılık ilgi gösterdi. Araştırma yaptırdı, fi-

zibilite hazırlattırdı. Kısacası ciddi olarak işe eğildiğini gösterdi. Sözleşme aşamasına gelmiştik ki, *Güneş* gazetesi de büyük çapta bir mali sıkıntıya girdi. Gazetenin bünyesinde değişik statüler gelişti. Yayıncılığın başındakiler ayrıldılar. Olumsuz gelişmeler sonunda bu yayıncılıkla da işimiz olmadı. Bir ara, proje için Sakıp Sabancı'yla görüşme çabasını gösterdim. Ama ulaşmayı başaramadım. Bir iki yer ilgileniyor, ama nasıl bir sonuç doğacağını bilemiyorum. İncelemeler ve fizibilite raporlarıyla proje hazır, bekliyor. Bir dosya da, tanışmakla büyük sevinç duyduğum ve çok incelikli bir insan bulduğum (...) Bey'e sundum.

Kur'an Ansiklopedisi'ni hazırlayıp yazmaktaki amacım, yalnızca ticari değildir. İstedim ki herkes Kur'an'da neler bulunduğunu (ne ilkeliklerin var olduğunu) ve nelerin bulunmadığını doğrudan görebilsin, kolayca öğrenebilsin. Bu amaçla, ansiklopedi, anlaşılır bir dille yazılmıştır. Yayını gerçekleştğinde kimse ilgilendiği konudaki bilgi için ona buna sormak zorunda kalmayabilecek, öğrenmek istediğini ilgili maddeye kolayca bakıp öğrenebilecek. Böylece yüzyıllardır sergilenegelen "*Kur'an'da bilime, akla, mantığa aykırı hiçbir şey yoktur, İslam bilim dinidir, akıl dinidir...*" gibi yutturmalarn önemli ölçüde beli kırılmış olacaktır. Dolayısıyla bu ansiklopedinin, yayımlandığı zaman, gerçek anlamındaki akılcı, özgür ve aydınlık düşünce dünyasına önemli katkılar sağlayacağını umuyorum.

3) Bir roman yazdım. Cami içindeki eşcinselliklerin de yer aldığı bir roman. Kimi çevrelere okuttum, çok ilgi göreceğini belirttiler. Ne var ki yayımlandığında çok gürültü de koparacağı belirtiliyor. Ansiklopedi'nin yayımını engellemesin diye şimdilik bu romanı da yayınlamıyor, bekletiyoruz.

Bu arada kimi dergilere yazıyorum. Ad vermeden ya da takma adlarla... Bu da Kur'an Ansiklopedisi'ne zarar gelebilir kaygısından kaynaklanıyor. Kimi yazıları 2000'e *Doğru* dergisinde çıkıyor. Örneğin: "Hz. (Hz'yi ben koymadım) Muhammed'in Cinsel Hayatı" başlıklı yazı benimdir. Bu yazıdan dolayı, derginin Yazışlıları Müdürü'ne, İmam-Hatip okulu kökenli bir yargıç tarafından bir yıl hapis cezası verilmiştir. Adım olmadığı için bana bir şey gelmedi. Ara sıra

*Martı Yayın Tanıtım Dergisi'*nde de yazıyorum: "Nasıl Yakıldım?" başlıklı ve Eren Kutsuz takma adıyla çıkan yazımın fotokopisini, ilgileneceğinizi bildiğim için bu mektupla gönderiyorum.

Size, (kardeşiniz) aracılığıyla sunduğum, eski Meksiko Maslahat Gülzan Tahsin Mayatepek'in Atatürk'e 1937 yılında "14. Rapor" diye gönderdiği "Güneş Kültü" başlıklı 40 sayfalık raporu da çok ilginç bulduğunuzdan eminim. Bu rapor, hiçbir yerde yayınlanmış değildir. 2000'e *Doğru* dergisinde tanıtmayı, sonra da bir takım açıklamalarla birlikte yayınlamayı düşünüyorum. (Derginin siyasal görüşü beni ilgilendirmiyor.)

Şimdilik mektupla da olsa sizinle söyleşmek ne güzel. Bundan sonra bağlantının kesilmeden süreceği kesin. Ben çok istiyorum. Zorunlu bir dayanışmanın da gereği diye düşünüyorum. Ülkemizde koyuluğunu her gün biraz daha artıran karanlığa karşı birlikte savaşımın gereği... Çok iyi biliyorsunuz, tarihte belki de ilk kez, ekonomik tabanlı bir İslam Cemaati oluşmuştur. Vakıfları bile korkunç bir güç. Hem bu nedenle, hem de sizin çapınızda bir insanın dostluğuna çok büyük bir gereksinim duyduğum için bağlantı sürsün istiyorum.

En derin saygılarımla.

Turan Dursun

9 Şubat 1988, İstanbul

Çok Sayın ve Sevgili Dostum Prof. Dr. İlhan Arsel,

25 Ocak 1988 ve 2 Şubat 1988 günlü mektuplarınızı kısa aralıklarla aldım. Duyduğum saygı ve sevginin, ülkemizde alışılmayan üstün bir kişilik, alabildiğine çaplı bir insan karşısında, sıcaklığında ve desteğinde bulunmanın coşkusuyla sarsıldım. Kimi durumlarda çocuk gibi sevinirim. Coşkuya boğulurum. Şimdi duyduğum, boş bir coşku değildir. Sizi yeniden bulmuş olmanın ne demek olduğunu, sizinle neleri paylaştığımı bilmekten kaynaklanıyor.

Bir zamanlar ileri çizginin adamı gibi ortalarda boy gösteren Feyzioğlu'na gönderdiğiniz mektubu da, düşüncelere dalıp çıkarak okudum.

Arap Milliyetçiliği ve Türkler'i, gösterdiğiniz incelik yoluyla aldım. Bir kez daha etkilenerek, derin izler alarak ve sevinerek okudum. Sayfalarını belirttiğiniz kesimler üzerinde ayrıca durdum. Toplumun "ümme"leşerek "sürü"leşmesinde çıkarılan olanlarca yüzyıllar boyu sıkı sıkıya örtülegelen gerçekler, ışık kaynağı kaleminizle pek güzel aydınlığa kavuşuyor. Gerçekten sizin de çok doğru olarak belirttiğiniz gibi, Muhammed "bir Arap peygamberi"dir. (...) "İnsanlığın peygamberi" olmayı değil, "Tüm Arapların peygamberi" olmayı bile düşünmemiştir ilk zamanlar. Bunu, ayetlerin, hadislerin çelişki yumakları arasında da açıkça görebilmekteyiz. (Bunu) Siz de açık seçik belirtiyorsunuz. *Kur'an*'da açıkça anlatılıyor ki, bu Arap, ilkin bir "aşiret" peygamberi, dahası aşiretinin de "tümü"nün değil, yalnızca "en yakınlar"ının peygamberi (korkutucusu) olarak ortaya atılmıştır... (Çevresine) güçlülerin de katılmasından sonra sınır ge-

nişletilmiş ve sizin de yer verdiğiniz gibi, "köylerin anası" anlamında "Ümmü'l-Kurâ" diye nitelenen "Mekke"ye ve "çevresi"ne seslenilir olmuştur (En'âm, ayet 92; Şûrâ, ayet 7). Bu sırada Muhammed artık "Mekke ve çevresi"nin "peygamberi"dir. Daha sonra, sınırların daha da genişletildiği görülür. Denebilir ki, Muhammed'in kendi döneminde, "Arapların tümünün peygamberi" olduğu yolunda bir sav, Muhammed tarafından ileri sürülmemiş ve Kur'an'da da yer almamıştır. Karşılaştırmalar yaparak ve çelişkilerin verdiği ipuçlarından da yararlanarak artık çok iyi biliyoruz ki, Kur'an'daki "nâs" sözcükleri kimi yerde kendi gerçek anlamında "insanlar", "tüm insanlar" anlamında değildir; "Araplar" anlamındadır, dahası "Kureyş" anlamındadır. Kimi yerdeyse, birçok söz ve sözcük gibi, sonradan eklenmiştir Kur'an'ın bütününe; Muhammed'den sonraki dönemlerde: Yayılmanın, "fetih"lerin hedeflendiği dönemlerde...

Arapların dışındaki toplumlara, bu arada Türklere Müslümanlığın kabul ettirilmesiye kendine özgü bir anlam çerçevesindeydi. "Egemenliğin –güç kullanılarak– kabul ettirilmesi"yle eş anlamdaydı. Ama hiçbir zaman, Arapların, başka toplumları "kendileri gibi Müslüman" saydıkları anlamında değildi. Sizin de çok doğru olarak belirttiğiniz gibi, Araplar, "Müslümanlığın sahibi" olarak kendilerini görmüşlerdir. Ve gerçek anlamıyla yalnızca kendilerini "Müslüman" saymışlardır. Ne var ki ve çok yazık ki, birçok kesimiyle Türkler Müslümanlığı kabul etmekle kalmamış, kendilerini bütünüyle vermişlerdir bu dine. Kendilerini eritircesine... Fıkıh kitaplarının "kefâet"-"küfüv" (denk, denklik) bölümleri bu konuda yeterince düşündürücü değil mi? Bildiğiniz gibi "İslam fıkıhı"nda, "nikâh"ta, evlenenler arasında, "dindarlık"ta, "mal varlığı"nda, "meslek"te "denklik" arandığı gibi, "soy"da da (nesebde) denklik aranır. Hemen tüm fıkıh kitaplarında, bu konudaki "ibare"nin Türkçe anlamı şudur:

"Denklik (kefaet) önce soyda geçerlidir. Çünkü soyla övünme olur. Geçerli olduğu için Kureyş kabilesinden olanlar birbirlerine denk sayılır. Araplar da birbirlerinin dengidirler. Bu konuda temel olan, Peygamberin şu sözüdür: 'Kureyş kabile-

sinden olanlar, kuşak kuşak birbirlerinin dengidirler. Araplar da kabile kabile birbirlerinin dengidirler..." (el Merginânî, el Hidaye, Kitabu'n-Nikâh, Bab fi'l-Evliya ve'l-Ekfâ, 2/300; Molla Husrev Dürer, Kitabu'n-Nikâh, Babu'l-Veli ve'l-Küfuv, 1/339.)

Türkçe yayınlanmış "fetva"larda da, gerek "Ali Efendi'nin Fetvası"nda, gerek ötekilerde, "Arap olmayan"ların "Arap"a "denk" olmayacağı, bir Arap kızı Arap olmayanla, örneğin bir Türk'le evlenmiş olsa, bu durum, söz konusu kızın ailesine "şerefsizlik" getireceği için, ailesinin bu evliliğe "itiraz" edip "nikâhı fesh" ettirebileceği açıkça yazılıdır. Müslümanlık'la övünen Türkler, bu(nu) hem kabul ederler, hem de bununla bir tür övünmüş olurlar.

Arap Milliyetçiliği ve Türkler'de de, öteki kitaplarınızda da pek güzel ışık tutuyorsunuz gerçekten. Yazık ki "aydın geçinenler sü-rüsü"nün kılı bile kıpırdamıyor.

Yüz yüze görüşeceğimiz zamanı sabırsızlıkla bekliyorum.
Saygılarımla.

Turan Dursun

26 Şubat 1988, İstanbul

Çok Değerli, Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

Yüz yüze gelip görüşmek isterdim kuşkusuz. Kim bilir neler konuşur ve neler paylaştığımızı bir de sözlü, sesli olarak birbirimize aktarma olanağını bulmuş olurduk. Olmadı, ilerki bir zamana kaldı. Ama beni asıl üzen, sizin rahatsız olmanız. Kısa bir süre için de olsa... Sizin sağlığınız, düşünülebilecek her şeyin üstündedir. Bu sağlık, yapıtlarınızda anlatımını bulan ışık kaynağınızın kaynağıdır. Daha nice ürünler verecektir bu kaynak.

İlginiz, ete kemiğe bürünmüş biçimiyle, beni yeniden duygulandırdı. Umutlarımda haklılığımın da bir tür yeni bir kanıtı oldu. Önümüzde, birlikte onurla yürüyeceğimiz yolun kapıları daha bir güven verici biçimde açılıyor demektir. Gelecek için kurulacak güzel, ışıklı dünyaya sunacağımız ortak katkılarımızı, en elverişli biçimleriyle şimdiden görüyor gibiyim. "İnanıyorum" demeyeceğim; biliyorum ki yalnızca bizim ortaklaşa ortaya koyacaklarımızla bile, karanlığın kaynağı (din) kurutulacaktır.

Eşiniz hanımefendi(yle) görüşme mutluluğuna eriştim. Tanıştık, söyleştik. Size olan desteğini görmek, beni ayrıca mutlu etti. S... hanımefendiye verilmek üzere lütfettiğiniz mektubu, sizin de belirttiğiniz doğrultuda, bir süre düşündükten sonra verme yoluna gitmeyi düşünüyorum. Baskı işleriyle ilgili makine konusu üzerinde, buradaki kimi ilgili kişilerle görüştüm. Daha da görüşmek ve yeterli bilgiyle donandıktan sonra size yazmak istiyorum. İlk düşüncem odur ki, "bağımsız" çalışabilmenin rahatlığına ve değerine, başka yollarla kolay kolay erişilemez. Sözüünü ettiğiniz bu olanak gerçekleştirilebilmiş olsa ne güzel olur. Neler olabileceğini göreceğiz. Ancak yine

de, belirli ölçüde bir finansöre gereksinim duyulabilir. Ansiklopedi'yle ilgili gelişmeler olursa (...) size bilgiler sunacağım. Ayrıca *Şeriat ve Kadın*'ın satışları ve yeni baskısıyla yakından ilgileneceğim. Yankıların da toplayıp size sunarım... Nisan ya da Mayıs aylarında gelebileceğinizi belirtiyorsunuz. Kuşkusuz sevinirim. Ama, daha önce de belirtmeye çalıştığım gibi, temel olan, sizin sağlığınızdır. Ve de güvenliğiniz... (Eşiniz) Hanımefendi'ye de bu konudaki düşüncelerimi sunmuştum.

Saygı ve sevgilerimle.

Not: Gönderdiğiniz ekleri de ilgiyle ve yararlanarak okudum.

Turan Dursun

10 Mart 1988, İstanbul

Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

Ankara'ya gitmiştim; döndüğüm akşam mektubunuzu aldım. Aynı akşam bu mektubu yazıyorum.

Sayın eşiniz (...) Hanımefendi'nin hakkımdaki izlenimlerinin olumlu olmasına çok sevindiğimi hemen belirtmeliyim. Ancak yine belirtmeliyim ki kaynak, kendi değerlendirmeleri ve incelikleridir. Çünkü çok istemiş olsam da, gösterilmesi gereken ilgiyi gösterebilmiş değilim. Terslikler oldu, nedense sağlığım bozulmuştu o sıralar. Bir şey yapamadım. Asıl teşekkür etmesi gereken de benim.

"Lüzûmiyyat"ı Ankara'da Milli Kütüphane'de buldum. Berbat bir dili var. Eski harflerle. Bir kasete okuyup göndermeyi düşünüyordum; istemediğiniz için artık yapmayacağım. (...)

Şeriat ve Kadın, yeni baskıya hızla ve özenle hazırlanıyor. Ben de kendime düşen çabayı göstermeye çalışarak onurlanıyorum. Dizgisinde, sözcük ve deyimlerin transkripsiyonlarında, kaynakların gösterilmesinde ve başka bakımlardan sizin istediğiniz gibi olması için, bir yanlışlık, bir savsaklama olmaması üzerinde titizlikle duruyorum. İnanın, bunları çok büyük bir tat alarak yapıyor, mutlu oluyorum. Yazdıklarınızı okudukça her kesimde, her noktada aynı şeyleri düşündüğümüzü, aynı amaca yöneldiğimizi *sürekli* görmenin coşkusuyla dolup taşıyorum. Birlikte bir şeyler değiştirebileceğimiz, geleceğe daha güzel, "Tanrısal" değil "insanca" bir dünyanın kurulması için önemli şeyler sunmakta olduğumuzu düşündükçe kendimden geçiyorum.

Şeriat ve Kadın'ın buradaki yankıları çok iyi. Çok etkili oluyor. Tutulan ışık dalga dalga yayılıyor. Okurların izlenimlerini dinliyor, bunu somut biçimde görüyorum. Kitabın yeni baskısı da "ölü mevsim"e girilmeden çıkacak. Sürekli iletişimdeyim.

(...)

(...) Bu yıl benim için bambaşka bir yıl oluyor. Her şey bir yana, salt sizinle böylesine bir iletişim içinde bulunmam bile, başlı başına bir güç kaynağı benim için.

12 Ekim 1987'de Bülent Ecevit'e bir mektup göndermiştim. Fotokopisini size ilişik olarak gönderiyorum. Ecevit'i, acıklı duruma düşen "aydın"lardan biri olarak görüyorum.

(Eşiniz) Hanımefendi'ye saygılarımı sunarken kendilerini hep andığımı belirtmek istiyorum.

En derin saygı ve sevgilerimle.

Turan Dursun

28 Mart 1988, İstanbul

Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

Bugün *Şeriat ve Kadın*'ın fotokopisinden, titizce okumaya ve dizgi yanlışlarını düzeltmeye çalıştığım kesimi vermek üzere karşıya gitmiştim. Dergi'de işi üstlenmiş olan kişi (...) size mektup yazdığını söylüyor. Daha önce verdiklerimin hızla dizildiğini öğrendim. (...) Bu kitap "yüzyılımızın kitabı" denecek değerde. Dile getirdiklerinin önemini kavrayan ve anlatmak istediklerini paylaşan herkese düşen bir şeyler vardır. Ben de bu alanda fırsat bulduğum için mutluyum. D...yla da zaman zaman kitap üstüne görüşüyor ve konuşuyoruz. Yeni baskısının en güzel biçimde gerçekleşmesi ve bir an önce çıkması için gerekli özen konusundaki görüşlerimiz aynı. (...)

Karşıdan eve geldiğimde 12 Mart 1988 günlü mektubunuzla karşılaştım ve bir kez daha sevindim. Bundan önce gönderdiğim mektubu almadığınızı anlaşıyor. Orada kimi bilgiler sunmuştum. Bu mektupta şunları sunmalıyım:

1- (*Burada baskı makineleri konusunda bilgiler verilmekte-İ.A.*)

2- Bu mektubunuzda olduğu gibi bundan önceki mektubunuzda da S... Hanım'la yapılması düşünülen görüşmenin sonucunu merak ettiğinizi yazıyorsunuz.

Benim için bir lütuf olan mektubunuzu, doğrudan iletme ve görüşmek amacıyla S... Hanım'dan görüşme gün ve saati istedim. Kolay olsun diye de (...) Bey'in sekreterinin aracılığına başvurdum. Sekreter hanım (...) S... Hanım'ın sekreterine durumu anlattı. Ve bir gün S... Hanım'la telefon görüşmemiz gerçekleşti. Aşağı yukarı şöyle:

-İyi günler efendim, saygılar sunarım Hanımefendi; ben Turan Dursun.

-İyi günler, ben sizi tanımıyorum.

-Efendim, ben Prof. Dr. Sayın İlhan Arsel'in dostuyum. Size bir mektupları var. İzniniz olursa mektubu sunmak ve görüşmek istiyorum.

-Mektup ne hakkında? Ne hakkında görüşeceksiniz?

-Efendim bir ansiklopedi; Kur'an Ansiklopedisi var, ona ilişik olmalı.

-Anlamadım, nesi hakkında? "Havada bulut..." Hiçbir şey anlamadım.

-Efendim izin verirsiniz, görüşebilirsek size projeyi sunarım. Sayın İlhan Arsel ilgilendiler, sizin de ilgileneceğinizi belirttiler.

-Ben yakında Amerika'ya gideceğim...

-Mektubu size nasıl iletmemi istersiniz?

-Postayla...

-Efendim çok yakınınızda bir yerdeyim. Divan Oteli'ne bırakabilirim.

-Bırakın, sonra gerekirse sizi ararım.

Mektubu, kendilerine iletmek üzere -nylon bir dosya içinde- otele bıraktım. Kapalı zarfın üzerine, daha açıklayıcı olsun diye, sizin mektuplarınızdan kimi kesimlerin fotokopilerini de ekledim. Ve bekledim.

Bir iki gün sonra, Sayın S..., kardeşimin telefonundan -çünkü bu telefonu da yazdırmıştım- aramışlar. Kardeşimin karısıyla görüşmüşler. Görüşme, kardeşimin karısı için son derece sarsıcı olmuş. Çünkü S... Hanım, "Bir yardım isteniyorsa, falanca yere başvurul-sun..." türünden konuşmuşlar. Bana iletili. S... Hanım'ı arayıp "bir yardım isteğinin" söz konusu olmadığını "yaşamım boyunca kimse-den yardım istemediğimi" belirtmeye çalıştım. "Hanımefendi, ben onuruna düşkün bir kimseyim. Bir düşünce adamıyım, bir yazarım. Yazıp ortaya koyduğum bir eserim var. Tarihte ilk kez olan bir olayı gerçekleştirip bir Kur'an Ansiklopedisi yazıp meydana getirdim. Hem onuru, hem kârı olacak bir eser. Yayımı için birçok firma üzerinde du-

rulurken K... grubu da düşünöldü. Ortada bir proje var ve söz konusu olan da yardım isteği değil, bir ortaklık önerisi..." türünden konuştum. S... Hanım, "Ben yanlış anlamışım öyleyse. Üzdüğüm için üzöldüm, özür dilerim" şeklinde konuştular. Ve "Hâlâ aracılığımlı isteyip istemediğimi" sordular. Duraksadım. Bir kez daha sordular: "İsterseniz, Yönetim Kurulu Başkanı (yanılmıyorsam böyle dediler) İ.A...'nın telefonunu vereyim. Ben de şimdi ona telefon ederim. Randevulaşırsınız, konuşur, projenizi gösterirsiniz. Ben de Amerika'ya gideceğim, birkaç hafta kalacağım. İsterseniz telefonunu size vereyim, görüşün..." dediler.

"Ayıp" olmasın diye verilen telefon numarasını aldım.

Gelişmenin böyle olmasına belki üzöldünüz, ama lütfen üzölme-yin. Çünkü sizden anlatamayacağım ölçüde memmunum. Bir kez daha yineleyeyim ki, sizin varlığınız benim için son derece önemlidir. Sizinle paylaştıklarımız ve paylaşacaklarımız var. Dost ve düşman herkes, gittikçe koyulaşan karanlığı nasıl dağıttığımızı görecek. Karanlık ne denli koyu olursa olsun, güçlü ışık karşısında dayanamaz. İşimizin zorluğu hem maddi olanaksızlıktan, hem de ışık kaynağı durumundaki "aydınlar"ın gerçekte "ışık"la "kitleler"ın arasına geçiyor oluşlarından kaynaklanıyor. Bunlar olmasa işimiz daha kolay olacak. Ama oluşturacağımız çığıır, her şeyin üstesinden gelecek. Buna hiç kuşum yok.

Size göndereceğimi yazdığım dergi, Saçak dergisinin Şubat sayısyıdı. Söz konusu yazı -ki Şeriat ve Kadın'la birlikte ortalığı allak bullak etmeye yetmişti- Eren Kutsuz imzasıyla (benim takma adım) çıkmıştı. Ben bu sayıyı (eşinize) vermiştim. Dergilerin arasındadır. Ayrıca, Nisan sayısında da -çıktığında gönderirim- aynı konuda ve aynı imzayla yazım yer alacak.

Yann Ankara'ya gideceğim. Bir hafta sonra döneceğim.

Mektubunuzun başında söz konusu ettiğiniz armağani anmanız sizin bir inceliğinizdir. Yoksa onu konu etmeye değmez. Ama anılmama neden olduğı için mutlu oldum.

(...)

(Eşinizle) birlikte size bitimsiz mutluluklar dilerim.

En derin saygı ve sevgilerimle.

Not: (...) "Cevap" başlıklı yazınızı okudum; çok güzel. Ancak *Tercüman* gazetesi çevrelerine cevap için yorulmanıza ve zaman harcamanıza gerek olmadığı görüşündeyim.

Turan Dursun

18 Nisan 1988

Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

Mektup yazmak için, önce geçen Cuma günkü telefon görüşmemizi bekledim. Sonra kitabın dizgi işini bir kez daha ilgilileriyle görüşeyim; gerekli bilgileri sunayım dedim. (...)

Herkesten daha iyi bilirsiniz: Işığın önemi karanlıkta belli olur. Bu karanlık ortamlarda, bir İlhan Arsel'in değeri öylesine kendini gösteriyor ki! Ülkemizde birkaç Arsel bulunsaydı durum başka olurdu. "Birkaç" değil, ikincisini bile bulamıyoruz İlhan Arsel'in! "Din" (özellikle "İslam") kaynaklı "iman"ın koşullandırdığı kafalar üretiliyor durmadan. "Karanlık" daha da koyulaşsın, kitleler daha da "sürü"leşsin diye... Ve işte böyle bir ortamda, İlhan Arsel çıkıp topuna birden meydan okuyor ve karanlıkları depreme uğrattıyor. Bunu görebilmiş olmak ne güzel! Hiçbir şeyle ölçülemeyecek bir coşku veriyor bana. Koşullu kafalar ve üreticileriyle, yıllardır, kendi çapımda, kıyasıya savaşıp durdum. "Tek başına dünyayı mı değiştireceksin?" diyenler oldu; çekinmeden "Evet" diye karşılık verdim. "Deli misin sen?" dediler; "olabilir" dedim; ekledim: "Ama hiç kuşku yok, benim ışığım bile '*dünya*' dediğiniz ortamı değiştirmeye yarayacak!" Çevremde "değiştirdiklerimi" somut olarak gördüm, sevindim; çabalarımı sürdürdüm. Ve şimdi, "tek başına dünyayı değiştirmekte olan bir kişi" olarak siz varsınız. Herkes "karanlıkta ittifak" ederken siz "akıl" ve "bilim" ışıklarıyla karanlığın soluğunu kesiyorsunuz. Nasıl coşmam ve nasıl mutlu olmam! (...) "İnsanlaşmak"la "İslamlaşma"nın bir arada bulunamayacağını, sayısız örnekleriyle gördüm. Bu dinin zararına, benim kadar çok az kimse tanık olmuştur. Çok kalın

bir çemberi yırtarak geldim. Yaralanmak şöyle dursun, ölebilirdim. "Çağ"lar, "tehdit"ler aldım. İleride güzel bir dünya kurulacaksa, biyolojik, ölümlü varlığım için bunu engellemenin suçlularından olmayayım. dedim. İmam olan babam, benimle konuşmadı (konuşmuyor da). Bildiklerimin önemini kavrayabiliyordum. Biliyordum ki, aydınlık bir dünya için ne denli gerekliysem, karanlık ve savunurları için de o denli tehlikeliyim. Yolumu seçtim ve inatla yürüdüm. Yakın çevremde –babamın dışında– önce saşkınlık, sonra ilgi belirdi. Yakınlanmın, kardeşlerimin, babama tiksinti duyarlarken bana sevgiyle yaklaşıkları gördüm. Giderek, birçoğuyla çizgimi, düşüncelerimi de paylaşır oldum. Çocukları da aynı doğrultuda yetiştiler. Gerek Ankara'da, gerek burada (İstanbul'da) kaldığım mahalle ve apartmanda, aynı doğrultuda gelişmelere tanık oldum. Yolumun doğru olduğuna en küçük bir kuşku bırakmayan kanıtlar saymakla bitmez. Ve hepsinden güzeli, şimdi, güç ve ışık kaynağı bir İlhan Arsel var. Herkesten çok daha fazla siz beni anlayabilirsiniz sayın, sevgili dostum. Benim sizi anlayabildiğim gibi.

(...)

Turan Dursun

2 Mayıs 1988, İstanbul

Çok Değerli Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

Sizinle Cuma günü telefon konuşmamız beni her zamanki gibi coşturdu. Yine öylece kendimden geçtim. Yine bir süre kendimi toparlayamadım coşkudan. Kardeşim ve karısı, her zamanki gibi bakakaldılar. Konuşmamızın, daha doğrusu sözlerinizin, inceliğinizin etkisinden kendimi sıyrıp onlarla doğal akışı içinde konuşamıyordum.

"5 yıl" gibi, sizin bundan sonraki yaşamınızda çok, çok küçük kalacak bir zaman diliminden söz ediyiniz, beni çok derin bir duygulanmaya boğdu. İnsan var ki "dünyanın merkezi" gibidir. Bu özelliği, gerçek anlamıyla taşıyanlara, dünyamız, az da olsa tanık olagelmıştır. İnsanlık için en güzel ve yararlı olan ne varsa, bu özellikteki insanların mayalamasıyla oluşmuştur. İşte tüm içtenliğimle belirtmek istiyorum ki, siz, bu tür insanların en güçlülerinden birisiniz. Dalkavuk bir kişi değilim, hiç olmadım, olmak gibi bir eğilimim de yok. Alkış tutması çok kıt bir kişiyim. Ama sizin kişiliğiniz, niteliğiniz önünde öylesine etkileniyorum ki, bunları belirtmekten kendimi alamıyorum. Siz, yaşamınızın her anını anlamla dolduracak nitelikte ürünler veregdiniz. Siz yalnızca kendinize değil, yakın ve geniş çevrenize bile yetecek ölçüdeki yüz akı yiğitliklerle donandınız. Bu yiğitliklerin sahibi, yaşamının bundan sonraki kesiminde de kim bilir ve benim hiç kuşkuym yok ki nicelerini ortaya koyacaktır.

Siz bundan sonra da nice "5 yıl"lar, nice "15 yıl"lar yaşayacaksınız ve yaşamalısınız. Hem de sağlıklı biçimde... Dünyamız ve ülkemiz keşke sizin gibi insanlar yönünden yoksul olmasaydı, keşke

bu denli yoksul olmasaydı. "Akıl ve bilim"lerini, en küçük utanç duymadan karanlığa, karanlığın daha da koyulaşmasına araç yapanlardan geçilmiyor ülkemizde. Bu iğrençliğe bulaşmamış olmak bile insan için bir erdemken, siz bir de savaşıyorsunuz bunlarla. Ama sevgili dostum ben sizi çok iyi anlıyorum. Sizin gibi olan, ancak sizin gibi yapar.

"İki ayrı gövdede bir baş gibiyiz" dediniz telefonda; ya da bu anlamda. Bu benim için yaşamımda aldığım en büyük ödüllerden biri oldu.

Cuma günü *Nokta* dergisine bir yazımı yayınlamak için gitmiştim. Önce konusunu önermiştim; bana ilke olarak kabul ettiklerini bildirmişlerdi. İstedikleri sayfa sayısınca bir yazı yazıp götürmüştüm. Konu; sesli ve yazılı basının, kendinden geçmişçesine girdiği bir din sömürüsü, İslam sömürüsüydü. Yazıyı okuduktan sonra, yayınlamayacaklarını bildirdiler. Bir başka yerde yayınlamaya çalışacağım. Fotokopisini size gönderiyorum. Yayınlansın diye sert yazmamaya çalışmıştım; olmadı.

Nokta'ya öneriyi götürdüğümde, genç bir yetkiliyle (L.T. ile) görüştüm. Söylediklerimin onun kafasına yattığını düşünmüştüm. Bir gün sonra da öneriyi kurula kabul ettirdiğini bildirmişti. Konuya daha yakın biridir diye tanıtılan bir başka kişiyle gün ve saat konuştuk, görüştük. Karşılaştığım yine genç, ama imam türünden bir sakallıydı. Konuşmamız şöyle oldu:

–Önerinizi L... söyledi, ilke olarak da kabul edildi, ama ben bir de sizden dinlemek istiyorum.

–Basının, Ramazan'da bir din sömürü yarışında olduğunu görüyorsunuz. Bu malı, İslam'dan alarak herkes sergiliyor, satıyor. Ama hepsi de "kalitesiz". Bu kalitesizlik bile başlı başına bir ayıptır. Ayrıca bu alandaki sömürü, tehlikelidir de. Hele içinde bulunduğumuz dönemde! İran'daki uygulamanın ha geldim, ha geliyorum dediği bir dönemde.

–Ben konuyu biliyorum. Yakından ilgilendiğim için bu konuya bakıyorum.

-Yani din komularına...?

-Evet.

-İlginiz nereden? Müslüman mısınız?

-Ben sonradan keşfettim İslam'ı.

-Nesini?

-O çevrelere girdim.

-Her neyse. Ne diyorsunuz önerim için?

-Yazın ama, düşünüyorum; dergimizin havası ortadayken nasıl yayınlanır!

-*"Havası" derken amaçladığınız ne?*

-*"Üslub"u. Bir "haber" dergisidir, bir "inceleme" dergisi değil.*

-*İyi ama bunda da "haber" ögesi var. Çünkü konu güncel.*

Bu konuşmadan sonra bu kişinin de kafası yatmış gibi göründü, onun üzerine yazıp götürmüştüm.

Ne var ki, yazıyı götürdüğümde, L.T.'yla birlikte, bir başka sakallı daha çıkarıldı karşıma. Tartışmalarımızda anladım ki, bu sonuncu sakallı, koyu bir "İslamcı". Ve bence bir "İslam radikalisti"ydi. "Savaş"ı "hile" olarak benimsemişlerden.

Yine de beni en çok düşündüren öbürleri, "çok çağdaş aydın" kılıklı olanlarıydı. (Bunlardan biriyle) aramda şu konuşma geçmişti:

-Sizin yazınız bizim başımızın üstünde ama...

-Hayır doğru konuşmuyorsunuz, asıl sizin başınızın üstünde değil benim bu ve benzeri yazılarım.

-Neden?

-Çünkü benim sorunum daha çok "aydın"larladır.

-Bir dakika, L... dinle, beyefendi bir şey söylüyor. Biraz açar mısınız?

-Ben açık söyleyeceğim, uygarca tartışıyoruz, söyleyeceklerimin bir hakaretle ilgisi yok, bir belirleme olarak söylüyorum: Kafalarının cılkı çıkmış ya da kafaları o...laşmış aydın kesimdir benim sorunum. Elimde kitlelere tutmak istediğim ışıkla halkın arasına geçen bunlar.

–Siz halkı, inancınulan uzaklaştırabileceğinizi mi sanıyorsunuz?

–Sanmıyorum, biliyorum. İnsan, insanlar değişken varlıktır, varlıklardır.

–Siz bir inançlısınız bu durumda. Çünkü öyle yapabileceğinize inanıyorsunuz.

–İnanç karanlıktır, aydınlık kesimdeyse "bilgi" var. Bilginin ışığı önünde, karanlık pek dayanmaz. Bir mum ışığı bile, kocaman bir odadaki karanlığı yırtıp yenebiliyor.

Aramızdaki konuşma 14.30'dan 15.45'e değin sürdü. Ve beni, göstermelik bir saygıyla uğurladılar.

Duygulanımı sizinle paylaştığımı bildiğim için aktarıyorum bunları size.

(...)

Turan Dursun

21 Haziran 1988, İstanbul

Çok Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

2 Haziran 1988 günlü mektubunuz yazık ki –kapıcının posta-cıdan alması ve unutarak kendisinde kalması nedeniyle– elime 20 Haziran 1988’de (akşam) geçebildi.

Bugün sizinle telefonla, tam gönlümce konuşamadım. Kırık dö-kük tümcelerle ve çok yetersiz iletebildim söylemek istediklerimi. Si-zin büyüklüğünüzün, inceliğinizin ağırlığı altında kaldığımdan ol-malı. Neyse, nasıl olsa yüz yüze görüşebileceğimiz zamanlar da olacaktır.

(...)

Perşembe ya da Cuma günü Ankara’ya gideceğim. Oradan da belki 15 gün bir “yurt gezisi” yapacağım. “Prehistorik insan” ve uygarlık yuvalarından kimi izleri ele alan küçük bir çalışmam ola-cak. Çalışmam, yazılı biçimiyle –bir iki arkadaşımın ortak bir se-naryo yazmaya çalışacağız– en geç 20 Temmuz 1988’de bitmiş olacak. Bu tarihe değin mektup yazma lütfunda bulunursanız (...) adresine gönderebilirsiniz. O zaman bana iletilir.

Bu arada benim, 2000’e *Doğru* dergisinde, ortalığı allak bullak eden bir yazım yayımlandı. Yazı “kapak”ta, “Asıl Kur’an Yakıldı” başlığı altında verildi. Bu yazıda adım olmadığı gibi, takma adım da yoktu. Ancak, benim yazdığım öğrenilmiş; gazetelerde (*Zaman* gazetesinde) yazıldı; daha bağlanmamış olan telefonumun numarasına varana dek. Tepkilere cevap verdim, yazdığımı yazıyı der-giye gönderdim. Önümüzdeki haftalardan birinde yayımlanacak. Öncekiyle birlikte size gönderirim.

Ansiklopedi konusundaki ilginizin sürdüğünü biliyorum. Buna hiç kuşku yok. Olay bir türlü gerçekleştirilemedi. Gerçekleştirilebilmesi daha çok bir "reklam gideri"ne bağlı. En önemlisi de "radyo ve televizyon reklamı". Ama bu öyle küçük bir rakam değil. Bu sağlanabilmiş olsaydı, çıkacak iki "fasikül"den sonra Ansiklopedi "kendini finanse edebilir"miş. Konunun deneyimlileri bunu söylüyor. Kısacası, iş kolay değil. Bu gerçekleştirilebilmiş olsaydı, elde edileceklerle, nice yayınlar yapabileceğimiz çok büyük bir güç oluşabilecekti. Bir finansör bulunabileceğine ilişkin umudumu yitirmedim.

"Güneş Yayıncılık (*Güneş* gazetesinin)" yeniden konuyla ilgileniyor. Bir arkadaş da, İş Bankası'ndan kaynak elde etmeye çalışıyor. "İlgilileri kabul ederlerse, Ansiklopedi banka için hem reklam, hem de kazanç konusu olabilir" diyor. Bir başkası, *Milliyet* gazetesini bu işe yaştırmaya çalışıyor. Bir başka arkadaşım, bir yıl beklersem, yayım için gerekli gücü sağlayabileceğini söylüyor. Bütün bunlar birer umut yalnızca. Kimi belki umut bile değil. Ama benim bir gün, Ansiklopedi'yi yayınlama olanağı bulacağıma hiç kuşku yok.*

Siz istediğiniz için yazıyorum bunları.

Yayınlayacaklarımızla, gittikçe koyulaşan karanlığın sömürücülerinin "iplikleri pazara çıkacak". Kendilerini "aydın" sanan, öyle satan çevrelerin güç kaynakları da kuruyacak. Bu doğrultudaki umudum olmasa yaşayamam.

Çok çok daha iyi bildiğiniz gibi, gerçekler görülmesin ve güzel dünyalar kurulmasın diye kalın kalın duvarlar örülmüş. Eskilerine yenileri eklenmiş, eklenmekte. Bunların orasından, burasından sökülüp kimi delikler açılmıyor değil. Ama binlerce yıllık yalan, sahtecilik ve boş inanç tüccarları, çıkarları karanlık üstüne kurulu olanlar ve bunlara destek veren "aydın"lar, açılan delikleri, pencereleri kapatıyorlar. Ekonomik güçleri var. Tarihte benzeri görülmedik ekonomik tabanlı İslam cemaati, uluslararası boyutlarda. Bir yandan gerçeklerin önüne yeni duvarlar örerler ve eskilerinin gediklerini kapattırlarken,

* Turan Dursun'un *Kur'an Ansiklopedisi*, "A"dan "M" harfine kadarki bölümleri içeren, birinci hamur kâğıda 8 bez cilt olarak, 1994 yılında Kaynak Yayınları tarafından yayımlanmıştır. (Y.N.)

öbür yandan da sindirme yolunda kullanıyorlar güçlerini. Geleceğin güzel bir dünyası, temiz, "iman"la lekeli olmayan özgür bir insanlık için duvarların yıkılması ve ışık kaynaklarıyla kitleler arasındaki engellerin olabildiğince kaldırılması gerekir. Bunun için de eldeki ışıklar yanında maddi güç yeterli olmalı. *Kur'an Ansiklopedisi*'ni yazarken hep bunları düşündüm. Ansiklopedi'yi finanse edecekler çıkarsa, hem kazançlı bir yatırım (görüşler, araştırmalar bu doğrultuda) hem de onurlu bir iş yapmış olacaklar. Bunu görebilen birileri çıkacak diye düşünüyorum. Öyle düşünüyorum ki, Türkiye'de çıkmasa bile yabancı ülkelerde finansör bulunacaktır. Bir tanıtıcı kitapçık yazıp bir iki dile çevirttikten sonra yabancı ülkelere kimi yerlere gönderme öneriliyor. Belki bu yola gidilir.

Uzattım, hoş görün lütfen.

Size gönderilen kupürler arasında *Cumhuriyet* gazetesindeki "Nakşibendi Örgütü" başlığıyla yayımlanmış yazıdan dolayı yazdıklarınız da ne kadar doğru. (...)

Zaman zaman "Eren Kutsuz" takma adıyla yazdığım için bu ada yazılıp gönderilmiş bir mektup bana çok ilginç geldi. Size de bir fotokopisini gönderiyorum.

(...)

Turan Dursun

16 Temmuz 1988

Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

İki olarak düzenlenen gezinin birincisinden dönüp Ankara'ya gelmiştim ki (14 Temmuz 1988, saat 10'du) 28 Haziran 1988 ve 3 Temmuz 1988 günlü mektuplarınız elime geçti. Aynı gün İstanbul'a dönmek ve kiralayıp taşınmak istediğim evin durumunu görmek zorundaydım (Yazık ki inşaat sürdüğü için daha taşınamıyordum ve Ekim ayına değin de taşınmam söz konusu olamıyormuş. Oysa bana söylenenlere göre şimdiye dek çoktan taşınmış olacaktım).

(...)

(Eşinizin) annesinin ölümüne üzüldüm. O sırada bulunup üzüntülerine katılmak isterdim. "Anne ölümü"nün acısını ben de bilirim. Kim bilir ne denli sarsılmışlardır. Böyle durumlarda ne denebileceğini bilemiyorum. Güçlü olmaya çalışmaktan başka ne yapılabilir? Başınız sağ olsun.

2000'e *Doğru*'daki yazınızı, gezi sırasında okudum ve çok güzel buldum. Her zamanki gibi karanlığın belini kırarcasına ışık tutuyordunuz. Birçoklarına da okuttum ve benimle aynı kanıyı taşıdıklarını gördüm.

Sizin yazınızdan sonraki haftada benim de bir küçük yazım çıktı (Eren Kutsuz). Daha önce aynı dergide yazısına yer verilen Edip Yüksel adında bir sağcı yazara karşılık niteliğindeydi. Edip Yüksel, "Kur'an'ın korunarak geldiğini" savunurken, ben "Kur'an'ın korunmadığını" belirtmeye çalışmıştım. Asıl geniş çaplı cevaplarımsa, dergide (henüz) yayımlanmadı. Doğu (Perinçek), bir sırasını beklediklerini söylemişti.

Kadınca dergisinde sözünü ettiğiniz konuda bir yazınız ya da sizinle yapılacak bir söyleşi çıkarsa bence çok iyi olur. Çünkü bu derginin de ayrı bir okur kesimi vardır ve oldukça önemlidir. İlgiyle bekleyeceğim.

ABC adlı dergide sizinle yapılacak bir söyleşinin çıkacağına da sevindim. Bu dergide daha çok öğretmenler yazar. Okurları da benim bildiğime göre daha çok öğretmen ve öğrencilerdir.

"Hâkka" Suresi'nin 40. ve "Tekvîr" Suresi'nin 19. ayetleri olarak yer alan "inneû le kavlu resûlin kerîm" deyiminden söz ediyorsunuz. Bildiğiniz gibi bu sözün anlamı aynen şudur: "Kuşku yok ki o (Kur'an), onurlu (keremli) bir ELÇİ'nin sözüdür kesinlikle." Belirttiğiniz gibi, buradaki "ELÇİ" demek olan "RESUL" ile "Ceb-râil" in mi, "Muhammed" in mi amaçlandığı yorumcular arasında tartışmalıdır. Ancak "SÖZÜDÜR"ün başına, "Getirdiği" biçiminde bir ekleme yapılması gelenek olmuştur. Yine çok iyi bildiğiniz gibi bu, (...) bir yorumdur. "Kur'an'ın" başkasının değil, "Tanrı'nın sözü" olduğuna ters düşen bir anlatım, yorum yoluyla düzeltilmek istenmiştir. Buradaki "Resûl" ile "Cebrail" in amaçlandığım savunanlar "...Getirdiği sözdür" diye anlam verirler. Fahrüddin Râzî'nin yorumu şöyle: "*Kur'an, Levh-i Mahfuz'a yazdığı, dizgisini, düzenini kurduğu için Tanrı'nın sözüdür; göklerden yere indirdiği için Cebrail'in sözüdür; alıp halka ilettiği için de Muhammed'in sözüdür*" (F. Râzî, *e't-Tefsîru'l-Kebîr*, 30/117).

Kur'an'daki (...) çelişkiler, sizin de çok iyi bildiğiniz ve zaman zaman üzerinde sayfalar ve kitaplar yazıyor olduğunuz gibi, "yorum"larla gözden kaçırılmaya çalışılmıştır. Sözüme ona "bilim adamları"ndan kimileri de bu tutumun önderliğini yapagelmışlerdir. Bunu siz, herkesten daha iyi bilirsiniz.

(...)

Turan Dursun

18 Ağustos 1988

Sayın ve Sevgili Dostum, Ağabeyim İlhan Arsel,

"Aydın" diye ortaya atılıp karanlık işlevi üstlenmiş, en tiksindirici varlıklardan çok daha iğrenç olanları görürken, "din-şeriat" temelli karanlık bulutların bu ülkede de her gün biraz daha koyulaştırılması için olanca çabanın harcandığına tanık olurken, "Şu dünyada keşke birkaç İlhan Arsel bulunsaydı" demekten kendini alamıyor insan. Ve ben bunu kendi kendime hep diyorum.

Bizim mahallede (Ankara'da) (...) adında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çalışan bir adam var. Geçende karşılaştım. Aramızda şu konuşma geçti:

-*Ne var ne yok (...) Bey?*

-*"İyilik" diyelim iyilik olsun. Sen nasılsın?*

-*Ben de iyiyim. "Tanrı"yla, "Muhammed"le aran nasıl?*

-*Aram yok!*

-*Neden, ne oldu?*

-*Sen zaten bir sarsmıştın. İlhan Arsel'in kitaplarını alıp okuyunca iyice temizlendim.*

-*Ya!!? Hangi kitaplarını alıp okudun?*

-*Satın alamadım da, Meclis Kütüphanesi'nden alıp okudum. Yasakmışlar, ama kütüphanede bir tanıdık var, o verdi okudum.*

-*Yahu dur hele, onu kitapları arasında "yasak" olan yok. Sen hangisinden söz ediyorsun?*

-*Önce "Demokratik..." diye bir kitabı var, onu okudum.*

-*Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına!*

- Ha işte o kitap.
-İyi ama bu kitap yasak değil ki!
-Yasak ağabey, sen bilmiyorsun. İlgililer "yasak" olduğunu söylüyorlar. Kimseye ne veriyorlar, ne okutuyorlar.
-Hayır; "yasak" olduğunu söylerken ya bilmeden ya da yalan söylüyorlar.
-Bilmem, Meclis'te hep böyle söyleniyor. Yani durum bu.
-Ama gerçeği sen bil, oradakilere de anlat lütfen.
-Başıma dert açmadan anlatmaya çalışırım. Bir de "Arap..."
-Arap Milliyetçiliği ve Türkler.
-Evet işte o.
-Bunun da "yasak" olduğunu söylediler. Öyle mi?
-Evet.
-Yok kardeşim, kesinlikle yasak filan değil.
-Herkes öyle biliyor, öyle söyleniyor. Benim gibi okuyanlar da hep "el altından" okuyor.
-Demek öyle. Çok şaşılacak bir durum. Anlaşıyor ki kimileri bu "yasak" havasını özellikle tezgâhlıyor.
-Tezgâhlanamazlar mı? Bu kitaplar, gerçekleri ortaya döküyor. Ben okuyunca, "Demek ki bizi şimdiye kadar hep aldatmışlar" dedim. Okudukça aydınlandım. Adam çok da açık seçik yazmış.
-Biliyor musun, o benim dostumdur.
-Yaaa?
-Evet. Hem de yakın, en yakın dostum.
-Ne güzel. Ben de tanışmak isterdim doğrusu.
-Kitaplarıyla tanışmış olmam yeter. Oku ve okut; bu elverir.
-Yine de bir gün Meclis'e gelirse yüzünü görmek isterim.
-Amerika'da.
-!!!

Söyleşimiz böyle sürüp gitti. Ben, Şeriat ve Kadın'dan söz ettim. Yeni baskısı çıkar çıkmaz, kendisine bir tane armağan edeceğimi söyledim. Ve ayrıldık.

Şeriat ve Kadın'ın baskısı gecikti, ama epeyce ilerlemiş sayılır artık. İnsanlarımızın, çok gereksinimlerinin bulunduğu bir dönemde, bu ışık kaynağının yenisine kavuşmaları yakın.

(...)

2000'e *Doğru*'daki Anday'ın sayfasının fotokopisini ilişik olarak sunuyorum.

(...)

Turan Dursun

21 Eylül 1988

Çok Çok Değerli, Sevgiliden de Sevgili Dostum İlhan Arsel,

Yazık ki 27 Ağustos 1988 günlü mektubunuzla, neredeyse bir aya yaklaşan bir süre sonra, 20 Eylül 1988 akşamı karşılaşılabildim. Ankara'da ve Anadolu'nun kimi il ve ilçelerinde umduğumdan çok kalmış olmam buna yol açtı. Mektubunuzu alır almaz (...)’i aradım; iyi ki bulabildim. Kitaba ilişkin bilgi aldım. Kapak işi bitmiş sayılmış, size sunulacaktı. Bu sunuş bir hafta içinde olacaktı. Kitabın kendisiyse, 5 Ekim’de okura sunulacak biçimde bitirilip ortaya getirilecekti. Bu durum, size iletmek üzere (kardeşinize) de bildirilmiş. (...), *"5 Ekim’e değin kitabı her şeyiyle birlikte bitirmek zorundayım ki, bu tarihte izne çıkabileyim. En geç 8 Ekim’e değin bitirilmiş olmalı"* dedi. Doğu Perinçek’e -2000’e Doğru’da yayımlanmak üzere- vermemi istediğiniz yazı, mektubun bulunduğu zarfın içinden çıkmadı. (...)

Sizinle birlikte olamamak ne yazık. Hele yeterince sık iletişim kuramamak... Bundan böyle -bir iki günlüğüne Ankara’ya aybaşıda gidiş gelişimin dışında- hep İstanbul’da bulunacağım. Ev konusunu çözümlmeye çalışacağım. Ve Ansiklopedi’nin de içinde bulunduğu öteki konularla ilgileneneceğim. Bu arada belki bir iki yazı da yazarım. İstanbul’da kalınca sizinle haberleşmemiz daha sık olur.

2000’e Doğru’da yayımlanmak üzere "birkaç yazı hazırlamak" istediğinizi belirtiyorsunuz. Sizin her yazacağınız yazı, yazdıklarınız gibi yararlı olur kuşkusuz. Işık tutucu, aydınlatıcı olur. Dergi de, sizin yazılarınızı yayımlamakla en başta onur duyar. Buna hiç kuşku yok. Ne var ki, lütfen kendinizi yormayın. Öylesine bir ışık kaynağısınız ki, bu kaynaktan ışık her çevreye yayılmakta. *"Hazırlamakta*

olduğum kitaplar yüzünden başka şeylerle uğraşmaya fazla zaman da bulamıyorum" diyorsunuz. Haklısınız. Nasıl çalıştığınızı ben tahmin edebiliyorum. Ürünleri ortada. Hazırlamakta olduklarınızı, sizin için çok önemli olduğunu belirtiyorsunuz. Herkes için, dünya için önemli. Ancak o yazıların yazan sizsiniz, siz daha önemlisiniz. "*Ömrüm yetmez de, yayımlayamazsam gözlerim açık gidecekmiş gibi telaş içerisindeyim*" diyorsunuz. Anlatılmaz duygular kabardı içimde. Ömrünüzün yüzlerce, binlerce yıl olmasını ne denli isterdim. İnsanlık, gezegenimizin olanaklarını silah, savunma harcamalarına, savaş alanlarına ve yalnızca bir kesime harcamamış; bunların yerine geleceğe daha güzel bir dünya hazırlama alanına, bilime, sağlıklı yaşama, sağlıklı yaşamı uzatmaya, besin ve enerji kaynaklarına, doğayı hoyratça tüketme yerine, yaşam için daha elverişli biçime getirmeye... harcamış olsaydı, kim bilir ne denli uzun olacaktı ömürler. Kim bilir bugünkünden kaç kat uzatılacaktı. Eğer insanlık, dinsel karanlıkların da içinde bulunduğu tüm karanlıklardan kurtularak ışıklı yolu, akıl ve bilim yolunu izlerse, bunun da gerçekleşeceğine kuşkum yok. Bu arada beni lütfen bağışlarsanız, "telaş"lanmamanızı söylemek istiyorum. "Gözünüz açık gitmeyecek" ölçüde ürünler verdiniz. Nicelerini de vereceğiniz ortada. Kendinize iyi baktığınızı söylediğiniz ve yazdığınız zaman çok sevinmiştim. Siz de çok iyi biliyorsunuz ki sizin ömrünüz, milyonlarca, milyarlarca ömre bedeldir. Birlikte ortaya koyacağımız ürünler de olacak. Buna da en küçük kuşkum yok. Böyle düşündüğümü, yakın ve uzak tüm çevrem bilir. Bu nedenle benim içim rahat. Ne var ki, sağlığınızın yerinde olduğunu ve kendinizi yeterinden çok yormadığınızı ya da yormayacağınızı yazarsanız daha çok sevinirim.

(...)

Turan Dursun

28 Eylül 1988 , İstanbul

Çok Değerli Dostum İlhan Arsel,

16 Eylül 1988 günlü mektubunuzu aldım. Hemen *Kadınca* dergisini alıp söyleşiyi okudum.* Son derece güzel, çarpıcı buldum. Abdurrahman Dilipak'ın yazısını da okudum. Bu adamı tanırım (tanışmıyor olsak da). Karanlık çevrelerin kalem kahramanı havasında olanlardan. Dini, İslamı, olduğundan başka, sevimli gösterme çabasında olanlardan. "Çağdaş aydın" geçinenlerin birçokları da bu tür (kişilere) aldanırlar; aralarında dostluk ve arkadaşlık kurarlar. (Örnek: Murat Belge.) Adam, her zamanki karanlık savunuculuğunu ve sahteciliğini, *Şeriat ve Kadın* konusunda da göstermiş. Kitabı, tümüyle okuduğunu bile sanmıyorum. Zaten doğru dürüst bir kitap okumazlar; alışkanlıkları yoktur bu konuda.

Dergiye bir yazı yazdım. Gidip Seda Güler'le tanıştım, yazıyı kendisine verdim (Yazı ilişiktir).** Yalnız yazıdaki Eren Kutsuz'un takma adım olduğunu ve asıl adımı söylemeyi unuttum; gerekirse söylerim. Bayanla söyleştik. Yazıyı beğendiğini, dergide, Kasım sayısında kullanacağını söyledi. Bir iki ay sonra da Amerika'ya gideceğini, sizinle görüşeceğini anlattı. Size mektup yazacağımı söyleyince de "Benden de selam söyleyin" dedi.

(Eşinizle) birlikte, günlerinizin dolu dolu, güçlü ve yoğun bir çalışma içinde geçmesi ne güzel. Yazık ki ben, aynı doluluk içinde bulunduğumu söyleyemiyorum. Ansiklopedi'nin gündeme gelememiş,

* Bu söyleşi *Kadınca* dergisi muhabiri Seda Güler tarafından düzenlenmiştir.

** Turan Dursun'un, "Eren Kutsuz" takma adıyla *Kadınca* dergisine gönderdiği yazı bu kitabın sonundaki "Ek" bölümündedir. ("Arsel'in 'Şeriat ve Kadın' Bu Alanda Çağın Kitabıdır" başlıklı yazı.)

yayımının bir türlü gerçekleşmemiş olması, başka çalışmalarımı da etkiliyor; yeterince verimli olmamı engelliyor. Ardından yayımlamayı, yazmayı düşündüklerim var. Hepsi askıda.

Neyse... *Şeriat ve Kadın*'ın 5 Ekim'e değin, her şeyiyle birlikte bitirilip okura sunulacağına ilişkin (...)’in söylediklerini bundan önceki mektubumda yazmıştım. Bu konuda yazık ki verebileceğim başka bir haber yok. Verilen tarih uzak değil, gerçekleşirse birlikte sevineceğiz.

Prostat için ameliyat işini biraz geciktirmek zorundayım. Ev işini ve öteki kimi ivedi işleri çözümleyip bitirmeye çalışıyorum.

(...)

Turan Dursun

5 Ekim 1988, İstanbul

Çok Değerli, Sevgili ve Sayın Dostum İlhan Arsel,

Sizinle daha sık haberleşememek, dahası bir arada olamamak ne kötü ve benim için ne büyük bir mutsuzluk.

24 Eylül 1988 günlü mektubunuzu 4 Ekim 1988'de aldım.

(...)

Daha önceki mektubumda da belirttiğim gibi, Seda Güler, sizinle olan söyleşiden dolayı çok ve olumlu mektuplar aldığını sevinerek söyledi.

Kitabın (*Şariat ve Kadın*'ın) yeni baskısı çıktığı zaman, ben de, kitabın içeriğine ilişkin, çeşitli yerlerde yazılar yazacağım. Bir de "açıkoturum" düzenlenebilirse iyi olur; bunu sağlamaya çalışacağım. Seda Güler'e yazdığınız mektubu da... okuyup mutlu oldum.

Karanlıkla, dinin ve "Kutsal Kitaplar"ının, insanlara yutturageldiği binlerce yıllık ilkelik ve yalanlarla savaşırken açtığınız çığır büyüyecek ve gitikçe yaygınlaşarak daha geniş kitleleri içine alacaktır. Birlikte savaşımıcısı olduğumuz bu çığır, hiç, ama hiç kuşku yok ki, geleceğin insanlığına daha güzel bir dünya kurulmasında büyük katkı sağlayacaktır. Koşullar ne denli zor olursa olsun, bunu düşünmek bana mutlulukların en doyulmazını veriyor.

(...)

Turan Dursun

10 Ekim 1988, İstanbul

Sevgili ve Sayın Dostum İlhan Arsel,

1 Ekim 1988 günlü mektubunuzu 10 Ekim 1988'de aldım.
(...)

(Kitap konusunda) herhangi bir girişim için sizden alacağım bilgiyi bekleyeceğim. Bu mektubun size ulaşması yaklaşık on gün sürer. Öyle anlaşıyor ki, kitabın okura tam sunulacak duruma gelmesi de en az bu kadar sürecektir. On, on iki gün sonra size telefon edeceğim. O zamana değin meydana gelebilecek gelişmeleri de telefonla size iletirim.

Bundan önce gönderdiğim iki mektubumu (28 Eylül 1988, 5 Ekim 1988 günlü) almadımzsa, bugünlerde alırsınız.

Ev konusu çözümlenmiş sayılır. Kiraladığım evin sahibiyle anlaşmış durumdayız. Ev, Koşuyolu'nda. Yapılan bir kooperatif yaptırılmış. Kasım'da oturulacak duruma gelebilecek ve taşınılabilecekmüş. Bir engel çıkmazsa Kasım'da taşınacağım (belki ilk günlerinde). İsterseniz mektup göndermeyin. Ya da (...) Bey aracılığıyla gönderin lütfen. Ben oradan alırım. Sonra yeni adresi size yazıp bildiririm; oradan mektuplaşırsınız.

Yeni yazdıklarınızı bitirmek için nasıl bir yoğunluk içinde çalıştığınızı gözümün önüne getirebiliyorum. Işık kaynağı, karanlıkların hakkından gelmek için kim bilir nice güçlü ışık demetleri verecektir insanlığa.

(...) her zamanki saygı ve duygularımla.

Turan Dursun

15 Aralık 1988

Sayın ve Sevgili Dostum İlhan Arsel,

Uzun zamandır mektuplaşamıyoruz: Sizin çok yakında geleceğinize ilişkin beklenti, benim başka bir eve taşınacağım diye beklemem nedeniyle... Bu arada sık sık Ankara'ya gidip geldim. Yine de kendimi kınadım mektup yazmadım diye.

Kitap konusundaki pürüzlerin çözümü, sizin gelmenizi bekliyor, biliyorsunuz. (...), her tür çözüme açık olduğunu söylemişti, bilgi olarak size sunmuştum.

(...)

Gelmenizin neden geciktiğini telefonla söylemişsiniz. (...) Gelmeden önce lütfen bildireceğinizi belirtmişsiniz, onun için rahatım. Haber alır almaz, Ankara'da da bulunsam, hemen gelirim.

Burada Türk Ceza Yasası'nın 163. maddesiyle ilgili bir tartışma var. Kendilerini "demokrat" ve "çağdaş" sanan kimileri de, şeriatçılara destek oluyor. SHP ve Genel Başkanı İnönü de bunlar arasında. Ben de bir iki mektup yazıp gönderdim. Fotokopilerini ilişik olarak size gönderiyorum. Ülkemizde "aydın" çevre, büyük çapta bir aymazlık içinde. Pis politika ve çıkarlar da bu aymazlığı koyulaştırıyor. Kimi aydınlar, şeriat düzenini getirme yolundaki girişimlere, laikliğin kaldırılmasına olanak sağlanmasını "demokratlığın gereği" sayıyor. Laiklik kaldırılmış olsa başlarına neler gelebileceğini düşünmüyorlar. Bilmiyorlar ki, şeriat yalnızca bir "inanç işi" değildir; şeriat, binlerce yıllık ilkeliklerin kaynağı olduğu gibi, cinayetlerin, terörün, işkencenin de kaynağıdır. İnsan haklarından vazgeçilmedikçe bu korkunç düzenin yolu açılmaz. Aydın çevre, yazık ki bunu kavramış görünmüyor.

Yakında görüşür, bol bol konuşuruz umuduyla, bekliyorum.

(...)

Turan Dursun

29 Ocak 1989, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Sizden ayrıldıktan sonra, bildiğiniz gibi Ankara'ya gittim; bu kez daha çok kaldım orada. Zorunlu kalıştı. Şubat'ın 2'sinde yine gideceğim; ayın ortalarına değin kalırım sanırım. Ankara'dan döndüğümde iki mektubunuzu (15 Aralık 1988 ile 19 Ocak 1989 günlü) birlikte aldım.

İkinci mektubunuzda, (...)’a iletmek üzere bir mektubu (...) Bey’e bıraktığınızı, görüşmemizin sonucunu merak ettiğinizi yazıyorsunuz. Ankara’dan döner dönmez (...)’la telefonda görüştük; randevu istedim. Çok ilgi gösterdiler, ancak bir yurtdışı gezisi olacağını söylediler. Eğer ivediyse orada biriyle görüşmemi sağlayabileceklerini belirttiler. Ancak, ben "mümkünse sizinle görüşmek istiyorum" dedim. Yurtdışı gezisinden dönecekleri zamanı bekleyebileceğimi söyledim. Şubat'ın 18'inde döneceklermiş; geldikten sonra görüşebileceğinizi söylediler. Sevindim.

Sizinle burada geçirdiğimiz dakikalar, benim için de çok sevindirici oldu; abartmadan söyleyebilirim ki, yaşamımın en onur verici ve sevindirici zamanlarından biriydi o zamanlar. Yazık ki bir arada az bulunabildik. Ama nasıl olsa her zaman birlikte sayılırız.

Ankara'dayken Hayri Balta adında bir avukatla tanıştım. Sizin öğrencinizmiş. Sizden söz ederken bir türkünün sözlerini andı: *"Sana kim baktı yarım, yüzünde göz izi var."* Sizin yüzünüzü görmüş, öğrenciniz olmuş olmanın onurunu anlatıyordu. Birlikte duyulandık.

Avukat Balta, son derece önemli bir dava açmış: Şeriat'tan destek sağlamak için "Şeriatçı!" olarak sunulmak istenen Atatürk'ün "çağrısı" diye TRT'de, Diyanet yayınlarında ve başka yerlerde yer verilen saçmalığın Atatürk'e ait olamayacağını kanıtlamak için

"tespit davası" açmış. Şeriatçı çevrelerin tezgâhlayıp ileri sürdüklerine göre, "Atatürk, ölümünden 15 gün önce, tüm dünya toplumlarına çağrıda bulunarak, tüm toplumların Müslüman olmalarını istemiş ve kurtuluşun İslam'da olduğunu açıklamış".

Avukat Hayri Balta'nın Ankara 14. Asliye Hukuk'ta açtığı davaya ben de "asli müdahil" olarak katıldım. S.Ö. de katıldılar. Ö.'le tanışmış olmaktan da çok mutlu oldum. Sizden söz ettik. Görüşmelerimizi sürdüreceğiz.

Hayri Balta, ayrıca TRT Genel Müdürü, Diyanet İşleri Başkanı, Ankara Üniversitesi Rektörü, Diyanet yazarlarından Ahmet Gürtaş, *Tercüman* gazetesi yazarlarından Ahmet Kabaklı için, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde (TCK 163. maddeye aykırılıktan) suç duyurusunda bulundu. Uydurma çağrının tek kaynağı, Pakistanlı bir yazarın yazdığı bir kitaptır ki Türkçe çevirisi Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları arasında (övgülerle) yer almıştır. Mahkeme kanalıyla Cumhurbaşkanlığı'na yazı yazılmış (ve oradan), "Cumhurbaşkanlığı arşivinde, Atatürk'ün böyle bir demecine rastlanmadığı" yolunda cevap alınmıştır. Dışişleri Bakanlığı'ndan da böyle bir yazı alınmış bulunuyor.

Karanlıkla (şeriat çevreleriyle) kurulan "ittifak"lara, yazık ki her gün biraz daha çok tanık oluyoruz. Aydınların bir aymazlığıdır bu. Buna "taktik" diye başvuruluyor. Oysa "şeriat"ın "geliyorum" diyen ayak sesleri her gün biraz daha duyuluyor.

Bununla beraber, iyimserlik gerektiren durumlar da var. Başta sizin kitaplarınız ve yaydığı ışıklar. Balta'nın açtığı dava, bir başka güzel örnek. Karanlığın yenilebileceğini düşünmemek için bir neden yok. "Karanlığın ölümü, ışıklardır."

Evden daha taşınmadım. Çünkü tuttuğum ev daha oturulabilecek duruma gelmemiş. Kaloriferler yanmıyor. Bakalım ne zaman taşınırız.

(...)

Turan Dursun

15 Şubat 1989, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Yazık ki mektubunuz (27 Ocak 1989 günlü) yine elime geç ulaşmıştı. Bunun nedeni yine benim Ankara'dan geç dönmüş olmam (14 Şubat 1989'un akşamı döndüm). Benim 29 Ocak 1989 günlü mektubum size yeni ulaşmış olmalıdır.

(...)

Bundan önceki mektubumda, Avukat Hayri Balta'dan ve S.Ö. Bey'den söz etmiştim. Bu gidişimde de Hayri Balta'yla görüştük ve sizden söz ettik. Ama S. Bey'le bu kez görüşme fırsatı bulamadım. Aybaşında gittiğimde görüşmeyi düşünüyorum.

Hayri Balta'nın 14. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açtığı ve benim de aslî müdahil olarak yer aldığım davayla ilgili olarak şöyle bir gelişme oldu: Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarından sonra Atatürk Araştırma Merkezi'nden de "Atatürk'ün ölümünden 15 günce toplumları İslam'a çağırdığı" yolundaki "iddia"nın "uydurma" olduğuna ilişkin mahkemeye yazı yazıldı. Böylece yalan ortaya çıkarken mahkemedeki davanın da bizim istediğimiz doğrultuda sonuçlanacağı umudu güçlendi.

Aynı konuda, TRT Genel Müdürü, Ankara Üniversitesi Rektörü, Diyanet İşleri Başkanı ve Ahmet Kabaklı gibi yazarlar için Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde kayda geçirilen suç duyurusuna ilişkin şimdilik bir gelişme yok.

(...)

D.A.'a yazdığınız mektubunuzu kendisine ileteceğim, kuşkusuz çok sevinecek ve size yazacaktır.

G.T. de, kendisine yazdığınız mektubu almış, çok sevinmiş.

(...)

Öbür çalışmalarınızı da sürdürüyorsunuzdur. Ama lütfen iyi olduğunu söylediğiniz ve benim de çok sevdiğim sağlığınıza çok iyi bakın, kendinizi çok yormayın. Kuşkusuz yok ki, daha çok ürünler vereceksiniz...

(...)

Turan Dursun

19 Mart 1989 İstanbul

Sayın ve Sevgili İlhan Ağabey,

Yazınız (söyleşi) ve yazım, 2000'e *Doğru*'da çıktı, okudum. Sorular ve verdiğiniz karşılıklar çok iyi olmuş. Çok yankı yaratacağından kuşkum yok. En az on beş bin okuyucu, 2000'e *Doğru* kesiminden okuyacak, aydınlanacak. Benim yazıdan ve benimle olan söyleşiden çok yer kesilmiş. Uzun ya da sert bulunmuş olmalı. *Şeriat ve Kadın*'a ve "Kara Ses'in fetvası"na ilişkin yerlerin büyük bölümünün çıkarılmış olmasına üzüldüm. Neyse yine de kalan kesim işe yarayacak sanırım. Tümünü size faksliyorum.

13 Mart 1989 günlü *Milliyet* gazetesindeki "N.D.", yani N. Doğru'yu, "Siz İyi Bir Türbancı mısınız?" başlıklı yazısından, *Şeriat ve Kadın*'dan alıntılar yapmış olmasından dolayı kendisini kutlamak için aradım; yurtdışına çıkmış, görüşemedik (yazısı size ulaştırılmış). Gelince arayacağım.

"Kara Sesli Karanlık" başlıklı bir yazıyı *Tempo* dergisine göndermiştim. Onlar da yazının asıl konuya ilişkin olan kesimini kesmişler. Bana söyledikleri gerekçe, "yazının uzunluğu". Bu yazıyı da size faksliyorum. (...)

Turan Dursun

31 Mart 1989

Sevgili Ağabeyim İlhan Arsel,

21 Mart 1989 günlü mektubunuzu aldım; tahmin edeceğiniz gibi çok sevindim. Satırlarımızdan büyük bir güç aldım yine.

(...)

Derginin (2000'e Doğru) toplatılmasının asıl nedeni, benimle ve sizinle olan söyleşiler ve görüşlermiş. Ne var ki, bu ileri sürül-müyormuş; hukuka ve yasalara aykırı bir durum bulamamışlar. Dergiden (yetkililer) böyle söylediler. (Bununla beraber) toplatma olayı derginin satışını pek etkilememiş. Pazartesi akşamına değin zaten bayilerde kalmamış, tümü satılmış. Başka bir yazı için düzenlenen toplatma kararına itiraz edilmiş, karar kaldırılırsa dergi belki yeniden basılıp satılır.

Nokta dergisinde söyleşinizin yayımlanmamasına çok üzül-düm. Bu dergide İslamcılar var; yazık ki etkili görünüyorlar. Bir iki kez bunlarla tartıştım. (...)

(...)

Şeriat ve Kadın'ın mücellitteki sorunu çözümlenmiş. (...) Çok kısa süre içinde satılıp tükeneyeceği belli. Yeni baskısı için ne düşü-nüyorsunuz, bilmiyorum. Yeniden Kaynak'ta basılmasının olum-suz yanı da, olumlu yanı da var. Olumlu yanı, bu yayınların belirli, hazır bir okuyucu kitlesinin bulunması. Olumsuz yanıysa, matbaala-rının olmaması... Burada şunu da belirteyim ki Şeriat ve Kadın'ın oluşturduğu ve benim tanık olduğum etkiler çok sevindirici. Bu ki-tap, karanlığı dağıtmada çok etkili oluyor.

(...) her zamanki saygı ve içten duyularıyla...

Turan Dursun

17 Nisan 1989 İstanbul

Çok Sevgili ve Candan Dostum İlhan Ağabey,

24 Mart 1989 günlü mektubunuza karşılık vermek üzereydim ki E.B.'den ikinci mektubu aldım... Bu mektuba nasıl karşılık vermem gerektiği üzerinde doğrusu çok düşündüm. Çok sevindirici yanıyla birlikte düşündürücü yanı da vardı. Sevindirici yanı, mektupta: *"Milyonların yeni düşüncedeki ışığı sayın Prof. Dr. İlhan Arsel adına bir vakıf oluşturma..."* türünden ve bütün varlığımla katıldığım sözlerin bulunmasıydı. Düşündürücü yanıysa, önerideki kimi kesimlerdi... E.B.'yi alkışlar ve kucaklamak isterim. Beni çok duygulandırdı.

2000'e *Doğru* dergisinde "oruç" konusunda bir yazı yazmıştım. (...) değiştirilerek yayımlandığını gördüm. Yazımı, tanınmayacak şekle sokmuşlar. *Şeriat ve Kadın*'dan söz etmiştim, onu da çıkarmışlar. Doğu Perinçek'e üzüntülerimi anlattım. Ayrıca üzüntülerimi dile getiren bir yazı yazıp dergiye verdim. (...)

Geçenlerde Ankara'ya gitmiştim; birçok dostla birlikte olduğu gibi, S.Ö.'le de sizi konuştuk. Siz gerçekten büyük bir ışık ve umut kaynağı oldunuz aydınlanma yolunda.

(...)

Not: 1 Mayıs'ta taşınmış olacağım.

Turan Dursun

22 Mayıs 1989 İstanbul

Sayın ve Sevgili İlhan Ağabey,

("Şeriat ve Kadın" davasına) ilişkin bilgiler (kardeşiniz) aracılığıyla size ulaşmıştır. 6 Haziran'a bırakılan ikinci duruşmada bakalım gelişme ne olacak?

(Avukataınız) Hayri Balta'nın "usul" yönünden "itiraz"ına ve "zamanasımından dolayı davanın düşmesine karar verilmesi istemi"ne, (2000'e Doğru'nun avukatı) Emcet de katılmıştı. Ne var ki, savcı, "Durum incelenerek dava açıldı..." türünden sözlerle mırıldanmıştı. Savcıya dikkat ettim: Karanlık bakışlı bir adamdı. Bu bakışlar bana hiç de yabancı gelmemişti. Karanlık dünyada benzerlerine çok rastlanabilirdi. Çağdışılıkta görev almış, koşullandırılmış gibi bir durum vardı. Bakışlar, bu doğrultudaki noktaya çakılı gibiydi. Duruşmada yer alan bu savcı, aynı zamanda "iddianame"nin de sahibiydi.

Yargıç'a gelince: bu adam, Şeriat ve Kadın'a ilişkin yargısını çoktan vermiş olan bir kişiymiş meğer. 2000'e Doğru dergisinin Şeriat ve Kadın'ı tanıtan nüshasındaki yazılardan dolayı dava açılmış ve bu kitaptan alıntılar nedeniyle dergi için "mahkûmiyet kararı" verilmiş. Yazık ki "temyiz edilmemiş olması" yüzünden karar kesinleşmiş. Ve yazık ki, dergiyle o denli içli dışlı olduğum halde, ben de bunu orada (duruşmadan sonra dergi avukatından) öğrendim. (...) Bilmiyorum sizin haberiniz var mıydı?

Yargıç aynı yargıç olunca "davadan çekilmesini isteyelim gerekirse" diye aramızda konuştuk. Duruma göre bir tutum gösterilmesi gerektiğine karar verildi. "İkinci duruşma bir olsun bakalım" dendi.

Duruşma sırasında savcıyla yargıç, "birbirleriyle iyi anlaşılan iki ahbap çavuş" gibi geldi bana. Öyle bir izlenim edindim; özellikle duruşma biterken...

(Duruşma'dan sonra, avukatınız) Hayri Balta ile aramızda şu konuşma geçti:

-Hayri Bey, bana öyle geliyor ki bir eksik yaptık.

-Ne gibi?

-İlhan Bey'in gönderdiği "Karşı yazı"yı dosyaya koymadık.

-Şimdi gerekmiyordu.

-Bağışla ama neden gerekmesin?

-İtirazımız "usul yönünden" oldu. İlhan Bey'in gönderdikleriyse "esas"a ilişkin.

-Olsun, o yazılar da şimdiden dosyaya girmeliydi. (...)’in önerisi de bu doğrultudaydı. Ve bu amaçla haber gönderilip yazdırılmıştı.

-Olmazsa Ankara'dan gönderir, dosyaya koydurturum.

-Burada vermek varken, Ankara'dan göndermeye ne gerek var? Haydi götürüp koyduralım. Çok iyi olur. Öbür duruşmaya kadar savcı da, yargıç da belki okur ve etkilenirler.

(...)

Gittik ve yazdıklarınızı havale ettirdik, dosyaya koydurttuk.

"Karşı yazı" olarak yazdıklarınızda tuttuğunuz ışık, belki savcının ve yargıcın duvarlarında küçük delikler bulabilir ve buralardan karanlık dünyalarına girip aydınlık sağlayabilir umudunu taşıyorum.

Gözlemim o ki, özellikle ülkemizde hukukçuların (...) bir kesimi, eğer "ucuz hesapçı", "çıkarıcı" ve "üçkâğıtçı" değillerse oldukça "sığ"dırlar. Küçük kalıpların insanlarıdır. Belledikleri usul ve kalıpların dışında bir inceleme ve araştırmaya pek yönelmiyorlar.

Sizin yazdıklarınız (yani dosyaya konulanlar), okuyanları tam anlamıyla aydınlatıcı niteliktedir. Savcı ve yargıç, iyi okurlarsa, derslerini alabilirler.

Ders almaya iki şey engel olabilir: "koşullanmışlık" ve "çıkar".

"Çıkar"ı bir yana bırakıp "koşullanmışlığı" ele alırsak, bunun, katı bir "iman"dan ve "çağdışılıktan" kaynaklanabileceğini düşünebiliriz. Her neyse göreceğiz.

Herkese söylemeye çalıştığım görüşümü yineliyorum: (*Şeriat ve Kadın* adlı kitabınız hakkında açılan) bu dava, yüzyılımızın, çağımızın davası niteliğinde bir davadır.

Bence hepsinden ve her şeyden önemli olan, siz ve sağlığınızdır. Lütfen kendinize, her zamankinden daha iyi bakın.

Savcının üzerinde durduğu ve sizin kaynağını belirttiğiniz noktalara ilişkin "hadis"lerin Buharî ve Müslim'in de içinde bulunduğu hadis kitaplarındaki "metin"lerinin fotokopilerini çekip, üzerlerine cilt, sayfa ve hadis numaralarıyla birlikte Türkçelerini de yazarak Hayri Balta'ya verdim. Öbür duruşmada, gerekirse dosyada yerini alacaktır.

Ayrıca, T. Ceza Yasası'nın 175. maddesinin "gerekçe"sine, kapsamına, davanın dayandırıldığı 3. fıkrasına ve bu maddenin hiçbir sözünün, içeriğinin, "din duygularını incitmek"le ilgili bulunmadığına ilişkin bir çalışma yapacağım; davadan hiç söz etmeden bir yerde yayımlamaya çalışacağım. Gerek (Dergi'nin avukatı) Emcet, gerek (sizin avukatınız) Hayri Balta, bunun iyi olacağını söylediler.

(...)

Turan Dursun

31 Temmuz 1989, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Mektubunuzu, Muammer Aksoy'a yazdığınız mektupla birlikte bugün aldım. Aksoy'un davaya katılacağını öğrenince sevindim. (...) Sizin de belirttiğiniz gibi dava çok önemli. (...)

(...) Çünkü yitirildiğinde çok önemli şeyler birlikte yitilir; kazanıldığında da çok önemli şeyler birlikte kazanılır. Dava, savcılığın istediği doğrultuda gelişip sonuçlanacak olursa din-şariat çevresi, çok büyük bir "zafer" elde eder; tersi olduğunda da ülkede gittikçe koyulaşan karanlığa çok önemli bir "darbe" indirilmiş olur. (...)

(...)

(...) Muammer Aksoy'a yazdığınız mektubu da çok etkili buldum, çok beğendim. Gerçekler son derece güzel dile gelmiş. (...) Aksoy'un katılması, güç katacaktır davaya: savcı için de uyarıcı olabilir, yargıç için de...

(...)

TRT'de "Hristiyanlık propagandası yapılıyor" gerekçesiyle bir film, yayınlanmakta iken, yarıda kesildi. Ben de kimliğini çok iyi bildiğim TRT Genel Müdürü Kerim Aydın Erdem hakkında C. Savcılığında suç duyurusunda bulundum. Fotokopisini gönderiyorum.

Haftada iki kez olsun *Cumhuriyet* ile *Milliyet* gazetelerini (eşinizin) isteği üzerine size gönderiyordum. (...) Ancak siz, "gazeteleri okudukça hoşunuza gitmeyen haberlerden dolayı üzüntü duyduğunuz" yazıyor ve "şimdilik bunu istemediğinizi" belirtiyorsu-

nuz. Ben de şimdilik göndermeyeceğim. Ancak benim için size küçük bir hizmette bulunmanın büyük mutluluk verdiğini de unutmayın lütfen.

Oğlum Bahtiyar, telefonla da olsa, sizinle tanışmış olmaktan çok mutlu.

(...)

Turan Dursun

10 Ağustos 1989

Çok Sevgili İlhan Ağabey,

27 Temmuz günlü mektubunuzu, Hayri Balta'ya gönderdiğiniz mektubun fotokopisiyle birlikte aldım. Telefonda da görüşüp sesinizi işitmenin mutluluğunu bir kez daha verdiniz, sağ olun.

Telefonla da konuştuğumuz gibi (davada) "zamanaşımı"nın kabul edilmemesi, kitabın kamuoyunda biraz daha yankı bulması için ortam hazırlayabilir ve daha çok gelişmelere yol açabilir. İyi yanı bu. Zira, "Zamanaşımı" yüzünden dava düşseydi, mahkemeye sunulan ve kamuoyunun ötesinde hukukçulara da ders niteliğinde olan yazılarınız gerektiği gibi yankılanmayabilirdi. Ayrıca, bundan sonra da mahkeme önünde dile getirilecek şeyler olacak. Hukukçulara daha nice dersler verilecek. "İstinabe" yoluyla gelecek olan "ifade"nizde, hiç kuşku yok ki, herkesi aydınlatıcı, şeriata vurucu nitelikte açıklamalarınız yer alacak. Bunlar da basında yer alma olanağını bulacak. Muammer Aksoy'un katkıları da olacaktır. Hepsini bir araya gelip ıstık demetlerini çoğaltacaktır. Davada kazanan da, sonuçta, akıl ve bilim yolundaki aydınlık olacaktır. Aksoy, haklı olarak, davanın sonucunun olumlu olacağından, kazanılacağından kuşku duymadığını belirtiyor. Aynı kanıyı paylaşıyoruz.

Başından beri benim üzerinde durduğum ve (avukatınız) Hayri Balta'ya yineleyerek söylediğim şudur: "Zamanaşımı" olması ya da olmaması önemli değil. Önemli olan davanın özüdür. Ve gerekçesidir. Gerekçede, kitabın 2000'e Doğru dergisindeki tanıtımıyla kitabın kendisi özdeş sayılıyor. Tanıtımla ilgili açılan dava "mahkûmiyet"le sonuçlanınca "yeni bir hukuki durum" doğduğu sonucuna varılıyor. Belki kimi çevrelerden de baskı yapılmıştır. Takipsizlik kararından sonra dava açmak için ileri sürülen bu "hukuki değişiklik (!)" bir ba-

hane olarak kullanılıyor. İşte, yapılması gereken şey, en başta, bu uydurma gerekçeyi çürütmektir. Çürütmek için de elde dayanak vardır: Kitapta suç unsuru bulmayan "bilirkişi", dergideki tanıtımda suç ögesi bulmuştur. Böylece, tanıtım yazısıyla kitabın "aynı şey olmadığını" ortaya koymuştur bilirkişi. Bu son derece önemli. Ve bunun gerektiği gibi dile getirilmesi yararlı olacaktır.

Benim üzerinde durduğum bir başka nokta da, davanın dayanağı olan TCK 175/3'te, iddianameye dayanak olabilecek bir hüküm bulunmadığıdır. Çünkü iddianamede "din duygularını incitmek suç" sayıldığı halde TCK 175/3'te böyle bir suç yoktur. TCK'nun 1. maddesinde: "Kanunsuz suç olamayacağı" ve bir suçun oluşması için yasa da "açıkça belirtilmesi" gerektiği temel ilke olarak yer almış bulunduğuna göre, iddianame havada kalmakta. Bunları ben dile getirmeye çalışmış, Balta'nın imzasıyla mahkeme kalemine götürüp dosyasına koydurtmuştum (size de fakslamıştım). Bence bunlar daha da vurgulanmalı. Kuşku yok ki, Muammer Aksoy çok daha çaplı bir şekilde dile getirecektir bunları. Yine kuşku yok ki, çok daha çaplısını siz ifadenizde sergileyeceksinizdir.

Balta'ya yazdığımız mektupta, haklı olarak kitabın yankılarına değiniyorsunuz. Bizim burada tanık olduklarımız da var. Öteki kitaplarımız gibi *Şeriat ve Kadın*, karanlığı yara yara ilerleyip topluma aydınlık sağlıyor. *Şeriat ve Kadın*'ın ayrı bir çarpıcılığı ve özelliği de gözleniyor. Özellikle kadınlar arasında. Bundan din çevrelerinin, karanlık çevrelerin korkuya, telaşa kapıldıklarına da kuşku yok. Eski (Diyanet) başkanı Dr. Lütfi Doğan'ın konuşmasında da bu kaygıyı, bu korkuyu bulmak mümkün.

Ne var ki bence, "Reform"u "iyi bir gelişme" saymak yanlış olur. "İslamda reform" olamayacağını İslamcılar ileri sürmüştür. Bence de "İslamda reform" olamaz. Yahudilikte de olamayacağı gibi. Çünkü bu dinlerin şeriatlarında, din-ahiret hükümleriyle dünya hükümleri iç içedir. Kur'an ve hadis dogmalarında da değişmezlik vardır. Bunun böyle olduğunu siz de belirtiyorsunuz ve İslam'da reform olamayacağı yolundaki görüşü sizinle paylaşıyoruz. (Paylaşmadığımız (...) bir görüş olacağını sanmıyor ve düşünemiyorum.)

İslamda reform olamayacağı bir gerçek olduğu halde, sizin de bildiğiniz gibi, özellikle son yüzyıllarda, Kur'an'ı, İslamı "kurtarmak"

çabasıyla "yorum" yolu tutulmuştur. Cemalettin Afgani'ler, Muhammed Abduh'lar, Reşid Rıza'lar, Musa Carullah'lar... ve ülkemizde Ahmed Hamdi Akseki'ler, hep bu yoldan sonuç almaya çalışmışlardır. İslamı "akla ve bilime uygun yorumlama"ya çabalamışlardır. Dr. Lütfi'nin ve ötekilerin şimdi yaptıkları da bundan başka bir şey değildir. "Reform" adı verilirse de bir çeşit "reform". Yazık ki, birçok "aydın"lar da bu yutturmacaya inanmış görünüyor. Bu oyunu bozma yolunda da gereken yapılmalıdır bence.

"Yorum" yolunu tutanların, bu yola bir zorlama nedeniyle girdiklerini (siz) çok doğru olarak belirtiyorsunuz. (Nitekim) *"Oysa ki Kur'an'ı yorumlamak demek, bir bakıma değiştirmek, yani akla aturmak ve ona göre bir uygulamaya sokmak demektir ki, İslam'ın özüne göre dinsizliktir..."* diye başlayan anlatımlarınızla çok güzel açıklıyorsunuz durumu. Bunları izleyen satırlarınız da son derece aydınlatıcı.

Ne var ki: "Bu işi, şeriat'ın ibadetle ilgili hükümleri dışında, yani sadece dünyevî yaşamlarımız bakımından yapabilmiş olsak dahi şimdilik yeter..." diyorsunuz. Bu tümceniz yanlış anlaşılabilir. Bundan sonraki tümcenizden de anlaşılıyor ki siz "laikliği" amaçlıyorsunuz. Benim anladığıma göre, "Laikliği benimsetelim, şimdilik yeter..." demek istiyorsunuz. Kuşkusuz "laiklik" son derece önemli. Dahası, "laiklik" temel hedeftir bence. Ne var ki, sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, laiklik, yalnızca "din ve dünya hükümlerinin ayrılması" demek değildir. Özüyle, "din"i, "toplumsal yaşam"ın bütününden ve her türlü "etkinlik"ten uzaklaştırmaktır. Din çevrelerinin "yorumcu" kanadı bile bunu kabul etmez. Dahası, "din ve dünya işlerini ayırmak" anlamındaki laikliği bile içtenlikle kabul etmezler. Çünkü kabul ettikleri zaman, en başta (kendi) çıkarlarından olurlar. Kısacası: Din çevrelerinin "yorumcu"larının tutumu, "din ve dünya işlerini birbirinden ayırma"ya, (yani) laikliğin bu kadarna bile yönelik değildir; bir kandırmacadır. Ve çok iyi bildiğiniz gibi çok tehlikelidir. "Yorumcu"lar olmasaydı, din ve karanlık çoktan yenilecekti. Gelişen dünya, bilim ve teknoloji karşısında dinin tutunmasını, biraz da bu "yorumcular" sağlıyor.

(...)

Turan Dursun

21 Ağustos 1989, İstanbul

Her Şeyden ve Herkesten Çok Değerli Dostum İlhan Ağabey,

16 Ağustos 1989 günlü mektubunuzu, eki ve (...) Bey'e yazdığınız mektubu aldım. (...) Bey'inkini daha önce alabilseydim, kitapla birlikte kendisine verirdim. Kitabı kendisine geçenlerde verdim. Çok sevindi. Bir tane de (...) Bey'in yakını olan. (...) Hanım'a verilmek üzere kalemine götürüp verdim. (...) Bey, bu hanımefendiyle görüşüp tanışmamı istemişti. Yazık ki izinliymiş, görüşemedim. Eylül'de gittiğimde görüşmeye, tanışmaya çalışacağım. (...) Bey'e yazdığınız mektubu okudum; her zaman yazdıklarınız gibi, dolu ve aydınlatıcı. Okuduktan sonra yine zarfına koyup kapattım. Acele posta servisiyle gönderiyorum. Ankara'ya gidince kendisiyle görüşeceğim. (...)

Ağabey, yazdıklarınız hep coşkulandırmıştır beni. İçim sevinçle, güçle dolarak okurum hep. Ancak, bu son mektubunuz, beni bir başka tür duygulandırdı. Öylesine ki, hiç geleneğim olmadığı halde ağlamamak için kendimi zor tuttum. Dolu dolu oldum. Mektubunuzun her yanı, tümüyle, yürekten katıldığım, her sözcüğünden aydınlanıp bilendiğim satırlardan oluşuyordu. Ama beni duygu okyanusuna gömen, mektubunuzun son paragrafıydı. Benim için kaygılanmanız, elbette ki bana büyük onur veriyor. Ne var ki, yaşamdan geriye çok az şey kalmış gibi görmeyin lütfen. Karanlığa daha nice öldürücü vuruşlar indireceksiniz. Buna hiç kuşku yok. İlhan Arsel yığıtlığında ve onurunda bir başka bilim adamı görmediğimi bütün içtenliğimle bir kez daha belirtirken, daha güzel bir dünyanın kurulması için sizin şimdiye dek yazdıklarınızdan çok daha çaplılarını yazacağınızı hiç mi hiç kuşku yok. Siz bedenlen de sağlıklısınız. Sorumluluğunuza yakışır biçimde kendinize iyi baktığınızı biliyor ve seviniyorum.

Türkiye'nin, dahası insanlığın bir şansısıdır sizin ortaya çıkmış olmanız. Kuşkusuz, sizin bu ortaya çıkmanız da bilimsel gelişmelerin, ileri çağın bir ürünüdür. Ancak çıkmayabilirdiniz yine de. Bilgilerinin hamallığında, akıl ve bilimlerini, binlerce yıllık ilkellikleri içeren dine, imana, küçük çıkarlara yedirmiş ve tüketmiş olan nice "bilim adamları" (!) var. Siz onlardan biri olmadınız. Cübbelerini yüzlerine fırlatıp, bugün her yanı aydınlatan yolu yeğlediniz. Bu nedenle sizi, büyük bir şans olarak gördüğümü belirtmekten alamıyorum kendimi (Şansa filan inanmadığım halde). Sizin yerinizin tam anlamıyla doldurulabileceğini –en azından çok önemli gelişmeler olmadan– sanmıyorum.

Cumhuriyet'te Füsun Özbilgen'in yazısının başında ve "Görüş" başlığı altında sizden bir özdeyişe yer verilmiş olması beni sevindirdi. (...) Gazetede, yazık ki hâlâ bir anlayış göze çarpmıyor. Ama ışıklı gelişmelerin onları da (yani *Cumhuriyet* yönetici ve yazarlarını da) sarıp içine alacağı günler bence uzak değil.

Bundan sonraki mektuplarınızı, kiraladığım PTT kutusuna gönderebilirsiniz. (...) (Fakat eğer) ev adresime gönderirseniz, daha önce verdiğim adres geçerlidir. (Aşağıda bir kez daha ve mahalleyi de ekleyerek yazıyorum.)

(...)

Turan Dursun

Not: *Şeriat ve Kadın için 2000'e Doğru*'da yayımlanmak üzere şeriatçı kadınların sorularını yanıtlama yoluna gidilecek. Ancak kadınlar daha bulunamamış. Bugünlerde gerçekleştirilmeye çalışılıyor. (T.D.)

9 Eylül 1989, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Bundan önceki mektubumda, (...) ivedi olarak göndereceğimi yazmıştım. Ve hemen göndermiştim. (...) Bey'den karşılık geldi. Bir bana, bir de size yazmış. Size yazdığını okuyayım diye zarfı kapatmadığını belirtiyor. Okudum, beğendim.

E.B., parasını göndererek birçok adrese *Şeriat ve Kadın*'dan satın alıp göndermemi, ilk iç sayfaya da "Bu bir (...) armağanıdır" notunu koymamı; ayrıca, kitabı alacaklara, kitapla ilgili görüşlerini beklediğimizi duyurmayı istemişti. Mektubundaki adresli listelere göre 163 kitap göndermem gerekiyordu. (...) 13 tanesinin dışındakileri geciktirmemeye çalışarak taahhütlü PTT'yle gönderdim. Şimdi ivedi Ankara'ya gitmek zorundayım; dönüşte 13 kitabı da adreslerine hemen göndereceğim. B. dostumuzun bu girişimini de çok örnek bir davranış buldum ve çok sevindim. Kendisine yazdığım mektubun fotokopisini size gönderiyorum.

Elele dergisinde sizinle, Aziz Nesin'le ve bir sağcı bayanla "Şeriat ve Kadın" üstüne bir söyleşi çıkmış; yazık ki daha yeni bilgilendim. (...) Aynı konuda, aynı bayanla ve başka bir iki kişiyle 2000'e *Doğru*'da tartışacaktık; ama bugüne dek beklediğimiz halde gerçekleşemedi. Çünkü başta söz konusu bayan olmak üzere, diğer tartışacak kişiler, sonradan kabul etmemişler. Dergi yeni kişiler arıyor. (...)

Bunun ötesinde benim için önemli olan, sizin sağlık haberleriniz. İyi ki, kendinize iyi baktığınıza kuşku etmiyorum. Ama yine de zaman zaman sizden bu konuda bilgi bekliyorum.

2000'e Doğru'daki yazılarımla ilgili olarak sağ basında hemen her gün, kiminde ad vermeden, kimindeyse ad da belirtilerek yazılar, saldırılar yer alıyor. Bense "yazdıklarımla hedefini buluyor" diye seviniyorum. Bu arada telefonla ve mektupla tehditler de oluyor. Telefonun "011"deki kaydını sildirdim. Ama daha önce numarayı alanlar olmuş. Belki de numarayı değiştiririm. Değiştirdiğim zaman size de bildiririm. Kimi mektuplarda da övgüler var. Geldiği yer nedeniyle ilginç bulduğum bir mektubun fotokopisi ilişiktir.

Coşkulu bir çaba içindeyim. Geleceğe gerçekten umutla bakıyorum. İyi işler olacak diye bekliyorum. Bu "iyi şeyler"in olmasında sizin vereceğiniz g  , yaydığınız ışık  nde geliyor, kuşkusuz.

(...)

Turan Dursun

* Turan Dursun'un Velidedeoğlu'na yazdığı 24 Eylül 1989 tarihli mektup için, bkz. Turan Dursun, *Unk lere Mektuplar*, Kaynak Yayınları, 4 basım, Nisan 1996, İstanbul, s.33 (YN)

25 Eylül 1989, İstanbul

Sevgili Ağabey,

7 Eylül günlü mektubunuzu aldım. 2000'e *Doğru*'daki yazılarımı beğenmenize seviniyorum. Bunları bir kitap biçimine getirmeyi ve yayımlamayı ben de düşünüyorum ve istiyorum. "Kur'an Ansiklopedisi"nin büyük bir ihtiyacı karşılayacağını söylüyorsunuz. (Ne yazık ki) gerçekleşemedi bir türlü. Ne zaman, nasıl gerçekleşir, bilemiyorum, yalnızca bekliyorum.

Elele dergisini bulamayınca yerine gittim. Orada da kalmamış. (Sizinle söyleşiyi yapan) Hülya Vatansever'le tanıştım; sevincimi ve kendisini alkışladığımı dile getirdim. Söyleşinin fotokopisini alıp okudum. Çok güzel olmuş. Aziz Nesin'inki de oldukça güzel. Ama Asiye Dilipak'inki kendi çizgisinde bile tutarlı değil. İleri sürdükleri hem havada kalmış, hem de çelişkili. Beklenen de buydu zaten.

17 Eylül günlü *Cumhuriyet* gazetesinde, Velidedeoğlu'nun yazısında size güzel bir değinme var. Bu yazı çıktığında Ankara'daydım. (Kardeşinize) telefon ettim; sevincimizi paylaştık. (...) Bu yazı nedeniyle Velidedeoğlu'na bir mektup yazdım. Fotokopisini de gönderiyorum.*

(*Şeriat ve Kadın*'la ilgili) dava günü yaklaşıyor. Bakalım ne olacak? Dava dilekçesini tamamladığınızı, 47 sayfa tuttuğunu yazıyorsunuz. Kuşkusuz güzel olmuştur. (...)

(...) adındaki kişiyi ben de tanımıyorum. Ama yazdıklarına sevindim. Ankara'ya gittiğimde kendisiyle tanışmaya çalışırım. Öteki kitaplarınız gibi *Biz Profesörler* de gerçekten çok önemli. Bir çürümüşlüğü pek güzel dile getiriyor kitap.

Not: Hülya Vatansever, zarfın içindeki fotoğraftan size göndermemi söyledi.

Turan Dursun

5 Ekim 1989, İstanbul

Çok Değerli ve Sevgili İlhan Ağabey,

Önce bir dileğimle başlamak istiyorum: Bana "siz" değil de "sen"li seslenirseniz çok sevinirim. Siz benim "ağabey"im, ben de, kabul etmekle onur verdiğiniz biçimde "kardeş"inizim.

Bugünkü (dava) duruşması da beklendiği gibi kısa sürdü. (...) Notumda da belirttiğim gibi avukatlarımız, yargıca, kendiliğinden çekilmeyi önerme kararındalar. Uygun bir dille ve daha önce görülen bir örneği de anımsatarak... Sonucu hep birlikte göreceğiz. Bana öyle geliyor ki, en çarpıcı niteliği, sizin mahkemeye göndereceğiniz sayfalar olacaktır. (Onu) okuyacak olanların etkilenmemeleri için çok "bön" ya da birtakım çıkarlarla bağlanıp koşullandırılmış olmaları gerekir. Ben sizin neler yazdığınızı, daha okumadan kestirebiliyorum.

22 Eylül 1989 günlü mektubunuzu da aldım. Ekleriyle birlikte.

Yetkin Aröz'ün yazısını çok beğendim. Kendisini bulup kutladım. (...)

Adil Özkol, *Şeriat ve Kadın*'ın *Nokta*'da tanıtılması için söz vermişti; bulup anımsattım. (...)

(...) gazetesi, Prof. Hatemi gibi şeriatçıların kitaplarının parasız reklamını yaparken, *Şeriat ve Kadın* için bir satır bile yazma yoluna gitmiyor. Bu gazete, "din"e boş veren, karanlıkla "ittifak"lar kuran bir "aydın(!)" tipi yarattı Türkiye'de. (Fakat) Gerçek anlamdaki aydınlara bunun hesabını verecektir ilerde.

(...)

Turan Dursun

8 Ekim 1989, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Dün (7 Ekim 1989 tarihli gazetelerde) bir haber yer aldı: SHP Adana Milletvekili Cüneyt Canver, "Diyanet" yayınlarından *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih*'in "kadını aşağıladığı" için Devlet Bakanı Saffet Sert'e bir soru önergesi vermiş. Kadının nasıl "aşağılandığı" örnekleriyle belirtiliyor. Önergede yer alanlar, *Şeriat ve Kadın*'da yer alanların tıpkısı. Buna ben şaşmadım, çünkü, hem *Şeriat ve Kadın* hayli yaygınlaştı, hem de bir ay kadar önce, Cüneyt Canver'e (E.B.'nin armağanı olarak) *Şeriat ve Kadın*'ı göndermiştim.

Haberî gazeteler değişik başlık ve boyutta veriyorlar. *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* önümde. *Cumhuriyet*, (...) haberi, "SHP'den iki soru önergesi" başlığı altında, bir iki sözcükle (...) kısa kısa haberler arasında (vermiş). *Hürriyet* ve *Milliyet*'tekiler genişçe... *Milliyet*'in başlığına güldüm: "*Kadını Küçülten Kitap!*" Kadını *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi* küçültüyormuş. Oysa, kadını küçülten bu kitap değil, "Kur'an", "hadis"ler ve Muhammed'in kendisi, "Tanrı"sı... Bunu o gazeteciye ve başlığı atanlara söylemek isterdim. Gazetecilerin, "yazar"ların, "aydın"ların, dinsel konularda genellikle ne denli "bilgisiz" olduklarını gösteren bir örnektir bu yalnızca. Ama giderek öğrenecekler. *Şeriat ve Kadın* da, öğrenmeleri için önemli bir rol oynayacak.

Bana öyle geliyor ki, "maya tutmuştur" artık. Karanlığı her kesimden çeviren ve belini kıran ışığı, kimse önleyemeyecektir. Daha güzel bir dünya için gelişmeler birbirini izleyecektir.

Canver'in önergesi, mahkeme için de yaranımıza bir kanıt olarak sunulabilir düşüncesindeyim.

(...)

Turan Dursun

31 Ekim 1989, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Savcılığın iddianamesine karşı yazdığınız yazıyı inceleyip görüşlerimi sunmak biraz uzun sürdü. Bu yüzden 30 Eylül ve 17 Ekim günlü mektuplarınıza ancak şimdi karşılık verebiliyorum.

Birinci mektupta, sizden bir kez daha aldığım *"İki ayrı bedende aynı baş"* iltifatı, beni yine çok sevindirdi. Daha önce de belirttiğim gibi, bu benim onur belgelerimden biri olacaktır. (...)

S.Ö.'den ve mektubundan söz ediyorsunuz. Ben S. Bey'e güvenmedim. Onun oradaki durumunu anlayışla karşılamak gerektiğini düşünüyorum çünkü. Ben, o derneğe ve dernektekilere tepkimi belirttim. Yazıma verdikleri "cevap"ın ve tepkimin fotokopilerini size gönderiyorum.

Cüneyt Canver'e ve Ali Bozer'e yazdıklarınız da bence hedefini bulmuştur. Canver çok sevinmiştir. Bozer de düşünmüştür hiç değilse. Canver'le Ankara'da bir araya gelerek görüşmeye ve birlikte bir şeyler hazırlamayı gerçekleştirmeye çalışacağım.

(Savcının iddianamesine) karşı yazdığınız yazıya gelince:

Çok doyurucu, uyarıcı, aydınlatıcı, yönlendirici. İyi bir düzenleme içinde çaplı bir kapsam. İlginçliği nedeniyle uzunluğu, sürükleyiciliğine engel olmamış. Savcılığa da, yargıçlığa da, savunmaya da ışık tutar nitelikte. Dizgi ve yazım yanlışları var, ama bunlar düzeltililebilir. Görüşlerim yanında önerilerim de oldu. Size çabuk ulaşsın diye bunları "faks"lama yolunu seçtim. İncelerken yazıyı dikkatlice okumaya çalıştım, notlar aldım. Üzerinde çok durduğum kesimler oldu. Kalem aldım, baktım çok uzun, notlarımı özetledim.

Kısacası: Yazı, başlı başına güzel bir yapıtı; olduğu gibi yayımlanabilir ve çok yararlı olabilir.

Bu yazıyı okuduktan sonra (kendi kendime), "Davanın açılması, hiç değilse böyle bir yapıtı doğurdu. Kamuoyunda yaptığı ve yapacağı yankılarla birlikte..." diye düşüncelere daldım. Gerek dava, gerek kitabın kendisi, ileride daha güzel gelişmelerin kapılarını açabilecektir. Okurken çok keyiflendim de...

Burada, 2000'e *Doğru*'daki yazılarımdan dolayı beklenen "korkutma" yöntemine hız verildi; "tehditler" yoğunlaştı. Doğu Perinçek, "büyükçe bir haber yapalım" dedi. Önce kabul ettim, ama sonra vazgeçtim. Tehdit edenlerin, "iyi, telaşlandırdık..." deyip bundan yararlanma yoluna gidebileceklerini, bu bakımdan basında yapılacak "haber"i, onların işine yarayabileceğini düşündüm.

Emniyet'ten "koruma" istemem önerildi; bunda da sakınca gördüm. "Korkunun kendisi, korkulan şeyden daha kötüdür" diye düşünerek ürküntüye düşmemeye çalışıyorum. Bu arada "dikkatli" olmaya da çalışıyorum.

Bilinen çevreler, bir de "babam"ı kullandılar. Babam "imamlık"tan emekli; dinde, istediği konumda bulunmadığım için bana çok kızar. Onun bu durumundan yararlandılar. *Yeni Düşünce* adlı bir gazete (Türkeççilerin) babamla çok geniş bir röportaj (!) yaptı. Babamın ağzından, resimleriyle birlikte, "Benim oğlum bir sapıktır" başlığı konup "manşet" yapıldı. Cevap verdim. Fotokopisi ilişik (lütfen zamanınızı almasın). *Zaman* gazetesi de (biliyorsunuz İslamcılardır) benimle söyleşmek istediklerini bildirmişlerdi; kabul ettim. Bir aydan fazla oluyor, sesimi ve resmimi aldıkları halde yayımlamadılar. Sonra da yayımlamayacaklarını bildirdiler. Sorularının bir fotokopisini gönderiyorum (belki de daha önce göndermişimdir). Benden de haber bu kadar. (Şunu da belirteyim ki, okurlarımdan çok olumlu, destekleyici mektuplar geliyor.)

"Daha güzel bir dünya"nın kurulmasına katkılar sağlamak, en azından bu çabalar içinde bulunmak ne güzel.

Sağlığınıza lütfen ihmal etmeyin. Çok yoruluyorsunuz diye kaygılanıyorum.

(...)

(Yazmayı unuttum: E.B., *Şeriat ve Kadın* konusunda "senaryo"sunu sizin ve benim yazmamızın düşünüldüğü bir "film" düşüncesinin bulunduğunu, bunun için A.Ö. ile görüşmemi bildirmişti. A.Ö. ile görüştüm, kitaptan verdim; okuyup öyle karar vereceğini, ama şimdiden böyle bir çalışmaya katılmanın kendisi için bir onur olacağını söyledi. Sevincimi paylaşmak için Ş... Hanım'a telefon edip söyledim. Belki de böyle bir acelecilik yapmamalıydım, hele size danışmadan. Aslında, böyle davranmak benim yöntemin değildir.)

Turan Dursun

28 Kasım 1989, İstanbul

Çok Değerli ve Sevgili İlhan Ağabey

4 Kasım günlü mektubunuzda "... Dilekçenin bazı kısımlarına, önemli eklemeler yapıyorum" diye yazıyorsunuz. Telefonda da bundan söz ederken bir örneğini bana gönderdiğinizizi ya da göndermekte olduğunuzu söylediniz gibi geldi bana. Nedense öyle bir sanıya kapılmışım. Sık sık kutuya baktım. Onu alırsam bu mektubu ondan sonra yazarm diye düşündüm. Ama yine de mektubu geciktirmem için geçerli bir gerekçe sayılmaz bu. Beni lütfen bağışlayın.

S.H.'nin Diyanet'e yazdığı yazıyı ilginç buldum, ama beğenmedim. İslama sahip çıkan tutumundan dolayı beğenmedim. Yine de olağan ve kendisini Diyanet ilgililerinden daha uygar buldum. Sizin kendisine yazdığınız mektup, her zamanki gibi çok güzel. Bir uygun durum olursa, yazımda (2000'e Doğru'da ya da başka bir yerde) konuya değinmek isterim. Çünkü Diyanet'in verdiği cevap üzerinde durmak gerektiğini düşünüyorum.

E.B.'nin "projesi" konusunda ben yalnızca sizden gelecek direktife uyarım ve ötesini yalnızca iyi niyetle oluşmuş bir düşünce sayarım.

Bir üzüntümü size belirtmek istiyorum: 30 Kasım 1989'da Ankara'da, bir duruşmada zorunlu olarak bulunacağım için 1 Aralık'taki duruşmayı burada izleyemeyeceğim. Biliyorsunuz, "Yasak Oyunlar" adlı film, "Hristiyanlık propagandası yapılıyor" gerekçesiyle, yayımlanmaktayken kesilip yayımdan çekilmişti. TRT ilgilileri için, "görevi kötüye kullanmak"tan suç duyurusunda bulunmuştum. Savcılık da bunun üzerine dava açmıştı. Çağnıyorum.

Bana bir sürü yalanlarla saldıran *Milli Gazete*'ye 24 sayfalık bir yalanlama gönderdim. Zamanınızı almasın diye örneğini size göndermiyorum. Bu gazeteler hakkında dava açmaya da kararlıyım.

Şimdilik bu kadar. Ayrıca yazacağım.

(...)

Turan Dursun

26 Aralık 1989, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Bu mektubu, ikinci kez (değiştirerek) yazıyorum. Yazıp postalamadığım mektubun tarihi eskidiği ve dün (kardeşinizden) göndermiş olduğunuz zarfları almış olmam nedeniyle, daha değişik şeyler yazacağım için...

Dün bir arkadaşımın arabasıyla karşıya geçtim. Gönderdiklerinizi (...) Bey'den aldım. Öyle bir duyguya kapıldım ki, ne diyeceğimi bilemiyorum.

Mahkeme için yazılan yazı, tam ve güzel bir kitap durumuna gelmiş. Temiz, aydınlık, pırl pırl. Eve gelince hemen okumaya koyuldum. Ekli mektubunuzda da belirttiğiniz gibi, baştan bir iki değişiklikten sonra, 73. sayfadaki "*Dinsel Duyguları İncitme Sorunu*" başlığına değin, tümüyle yeni ve çok güzel olmuş. (...) Anlatım ve sergileme de çok çarpıcı biçimde. Muhammed'in "kadınlar"ı ve kadınlarla olan ilişkileri çok güzel dile getirilmiş. Karşılaştırmalar da çok yerinde, öğretici ve aydınlatıcı. Başlıklardaki kimi değişiklikler de uygun düşmüş. Yazı karakteri, okumayı kolaylaştıran nitelikte. Çok, çok iyi olmuş. 73. sayfaya değin koyup eklediğiniz kesim, hem güzel olmuş, hem de bütünlüğü bozmamış. Özet olarak hepsi, bir "savunma" yazısının ötesinde, öğretici, yol gösterici nitelikte. Elinize, kafanıza sağlık.

(...) Bana destek olan başka kesimler de var; ama hepsinde, şöyle ya da böyle bir karşılık söz konusu; bir iş, bir ortaklık (gibi). Böyle olunca, benim için sıkıntılı olmuyor. Size sözünü etmiştim. Burada... Ajansı'nın sahibi E.S., benim TRT'den arkadaşım. Bir iş anlaşması

yaptık, "Kur'an Ansiklopedisi"ni yazmaya bu anlaşma sonucunda giriştim. Bastırıp yayımlatacaktık; elde edilecek "kâr"ı da paylaşacaktık. Aslında arkadaşımın bir beklentisi yoktu, bana destek olmak için anlaşmaya girmişti. Ama iş gerçekleşseydi (Ansiklopedi yayımlanabilseydi) bu olacaktı, ne elde edildiyse paylaşılacaktı. Bunun için her ay belirli bir para alageldim. Bununla ev kiraladım ve gerek buradaki, gerek Ankara'daki geçimimi (çocuklanın okul masrafları da bunun içinde) sağlamaya çalıştım. Hiç kuşum yok ki, bir gün ansiklopedinin yayımı gerçekleşecek, arkadaşım da alması gerekeni alacaktır. 1989 yılında, arkadaşımdan aldığım, giderlerimin yarısına bile yetmez oldu. Bunun için Toprak Mahsülleri Ofisi'nin TV'de yayımlanacak bir film yapımına "senaryo yazarı ve araştırmacı" olarak katıldım. Oradan aldığım parayla giderleri karşıladım. Şöyle ya da böyle...

Son aylarda başka birtakım konulara (yine senaryo ve araştırma türünden) yönelmek üzereydim ki, dostluğunu sizin kazandırdığınız E.B.'nin iş önerisiyle karşılaştım. (Onun) ileriye yönelik birtakım projeleri olduğunu gördüm. Mektupla, telefonla bildirdi. Şimdilik bir senaryo araştırması ve yazımı.

Önce *Şeriat ve Kadın* kitabı çerçevesindeydi. Sonra, kitaba bağlı kalınmadan, daha geniş tutularak işe başlanıp bir "video kaset" için senaryo ve film yapma söz konusu olduğunu belirtti. Daha sonra da başka konuların bunu izleyeceğini söyledi ve aramızda bir "ortaklık" oluşturulabileceğini –benim de isteğim doğrultusunda– bildirdi. Ben (kendisine) maddî durumunu, bu konular için "para(sı)" olup olmadığını açıkça sordum. Belirli bir gücü olduğunu, bu gücünü gittikçe artırma yolunda bulunduğunu (...) belirtti. Ben kendisiyle çalışmaya, bir ortaklığa seve seve hazır olduğumu belirttim. Durumumu anlattım. İlerde resmen gerçekleşecek olan ortaklık ve şimdilik yapılacak senaryo çalışmaları nedeniyle, bana her ay 500 dolar göndereceğini söyledi. İlkini aldım. Ben şimdi bu parayla yeni bir ev kiralayacağım. Şimdiki ev için ayda 200 (bin) TL veriyorum. Gittikçe yoğunlaşan tehditler nedeniyle daha başka bir eve, daha güvenli bir yere taşınmaya çalışacağım. Bugün, şimdi oturduğum daire türünden bir dairenin, biraz iyi bir yerde olursa, kirası 600-700 bin lira. Belki daha

aşağısına da bulabilirim. Kuşkusuz önden de para isterler. E.B.'nin desteğiyle bunlar gerçekleşebilecek. Ama dediğim gibi, bir iş anlaşmasıdır bu. E.B., son derece erdemli düşüncelerle bu işe giriyor. Kuşku yok buna. Ne var ki, bir "iş" ve "ortaklık" söz konusu olduğu için kabul ediyorum sıkıntı duymadan. İleride durumunu düzelttiği zaman belki 2000'e *Doğru* dergisi de para verebilecek. O zaman İstanbul'da durumumu sürdürebilmem için başka bir desteğe de gereksinim kalmayacak. Siz benim ağabeyimsiniz; bunları size açık seçik anlatıyorum. Bunu anlatmayı bir dürüstlük gereği de sayıyorum.

Daha önceki (25 Kasım ve 5 Aralık günlü) mektuplarınızı ve eklerini, posta kutusundan, ayağımın durumu nedeniyle anahtar verip başkasına aldırılmışım. Biraz geç elime geçmişti. Cevaplarını yazmış, ama postalayamamışım. Yerine bu mektubu koyuyorum. (...)

İlhan Selçuk'un sizin için yazdığı yazıyı, gazete çıktığı tarihte okumuş, çok beğenmişim. Sizin 23 Aralık 1976'daki yazınızı da. (...)

Ayağımdaki yara biraz iltihap yaptı, ama iyiye gidiyor. Sürekli ilaçlıyor, temiz tutmaya çalışıyorum. Yara tabanda olmadığı için yavaş yavaş yürüyorum. Kuşkusuz dikkat etmek koşuluyla...

Evi tuttuğum ve taşındığım zaman bildiririm.

(...)

Turan Dursun

19 Ocak 1990, İstanbul

Sevgili Ağabeyim İlhan Arsel,

Beni yine çok mutlu ettiniz, gönderdiklerinizle: (yani) 28 Aralık 1989 günlü mektubunuz, ekindeki H.'nun yazdıkları, M.S.'nun aracılığıyla bir fotokopisi... Hepsini keyifle, mutlanarak okudum.

Mektupta yazdığınızı kuşkusuz anlıyorum. Bana verdiğiniz ağabeylik onurunun bilincindeyim. Layık olmaya çalışacağım.

H.'nun Diyanet'le yazışması, (ayrıca) sizinle ve benimle ilgili yazdıkları hem çok ilginç, hem de çok güzel bir olay. Zevk aldığım için birkaç kez okudum. Hepsine ilişkin bir yazı yazmak istiyorum. Şimdilik 2000'e *Doğru*'nun bana verdiği olanak daha fazla olamıyor. Ama daha başka dergilerde de yazmaya yöneldim.

Teori dergisi, ayda bir çıkıyor. Sosyalist Parti'nin resmi yayın organı... Genel Başkanlarını tanıyorum. Kendileri önerdi, kabul ettim. "Kutsal Kitapların Kaynakları" adlı diziyi başlattık.

Görüş dergisi (bu da) ayda bir çıkıyor. Çaplı bir dergiye benziyor. Bu dergide de yazacağım; ilk yazımı verdim.

Sosyal Demokrat dergisi, bildiğiniz gibi bu da ayda bir çıkmakta. Bu dergide de sürekli yazacağım. Buraya da ilk yazımı verdim.

Emeğin Bayrağı, (bu dergiyi) sosyalistler çıkartıyor. Şimdilik aylık bir dergi. Mart'ta başlayarak 15 günlük olacak. Burasıyla da sürekli yazma için görüştüm. Severek kabul ettiler. Aslında öneri ilkönce kendilerinden gelmişti.

Sokak dergisi, haftalık (bir dergi). Ankara'ya dönüşümde konuşacağız; yöneticileri "Size ihtiyacımız var" dediler.

Cemal Süreya'nın öldüğünü okumuşsunuzdur. Doğu (Perinçek'in) söylediğine göre oğlu, adamı sürekli dövüyormuş. Şeriatçıymış kendisi. Doğu'yu ve beni öldüreceğini de söylemiş. Bu tehdit önemli değil de, babasının ölümüne yol açmış olması önemli.

Biraz sonra Ankara'ya bir dava için gidiyorum; bir iki güne kadar döneceğim..

(...)

Turan Dursun

18 Şubat 1990, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Mahkemeye ilgili her şeyi biliyorsunuz, onun için bunu geçiyorum. Ancak, (...) kimi düşüncelerimi sunmak istiyorum:

1. Bence ("Şeriat ve Kadın" davasıyla ilgili) duruşmaların sonuçsuz sürüp gitmesini önlemek gerekir. Bunun bir yolu olmalı. Ve bunun yolunu bulmak için:

a) Türk Ceza Hukuku otoriteleriyle görüşülüp görüşler alınmalı. Örneğin -kitabında eleştirilecek yanlar bulunsa da- bir Faruk Erem'le görüşülmeli... Eren'in görüşü önemli olabilir. (...)

b) Sizin yazdığınız (gibi), ifadenizin alınması için Adalet Bakanlığı'nın zorlanması yolu, bence de denenmeli. (...)

c) Bu konuda diplomasiden yararlanılabilir mi? Araştırmak gerekir bence.

d) İç ve dış basında olayı gündeme getirmek; "özgür düşünce" ve "insan hakları" yönünden ele aldirtmak. (...)

e) Dava'nın görüldüğü yargıcın ve savcının "Cumhuriyet ilkeleri"ne ilişkin olumsuz tutumları, düşmanlıkları, bir yerlerde gündeme getirilmeli. Ve bu yerler etkili olmalı. Bunların başında da basın gelir. Ne kadar olabilirse...

f) Olayı sergileyen küçük bir broşür bastırılıp basına ve kamuoyuna sunulmalı.

2. Bence (ifade vermek için) sizin buraya gelmeniz doğru değil. Sağlığınız için bu yanlış ve sarsıcı olabilir. (Gelmeniz söz konusu olsa bile, gerekli güvence sağlanmadıkça bu düşünülmemelidir.) Üst

katlar içtenlikle destekler, avukatlar ve basın da arada bulunursa, belki düşünülebilir. İfade verdikten sonra çıkışınıza engel olunmamak koşuluyla...

3. Diyanet İşleri Başkanlığı'm dava etmeniz bence çok iyi olur. Hem hukuk, hem de ceza davası açılmalı bence. H. ile olan yazışmalarda bunun öğeleri var, yeterince. Diyanet'i dava etmek, bu kuruluşun çirkin yüzünü kamuoyuna daha iyi yansıtmak bakımından yararlı olabilir.

Bütün bunların ötesinde, en önemli olan şey, sizin sağlığını. (Eşinizden) sağlığınızın yerinde olduğunu sevinerek öğrendim. Çalışmalarınız yoğunmuş ve mutluca yazıyormuşsunuz.

Sizi üzen olay beni de çok üzdü. Muammer Aksoy'un alçakça öldürülüşünden ne denli sarsıldığınızı tahmin edebiliyorum. Telefonda da üzüntünüz yansımıştı. Kuşkusuz, Aksoy bir İlhan Arsel değildi; ama şeriatçı canavarları son derece tedirgin eden bir savaşmıcıydı. Bence bu çevrece dikkatle seçilmiş bir hedefti Aksoy... (Fakat her ne olursa olsun) karanlık erinde gecinde yenilecektir. Dahası, bence karanlık can çekişiyor. Yandaşları, koruyucuları ne denli çok ve yoğun çalışmalar içinde bulunsalar da... Bunu söylemek için "hayalcilik" yaptığımı sanmıyorum.

(Eşinizin) burada çantasının çalınmasına da üzüldüm. Ne yapalım ki, bu tür olaylar, ülkemizde alışık olduğumuz türden şeyler...

(...)

Not: E.B.'nin önerdiği video filminin "sinopsis"ini yazdım. Size fotokopisini gönderiyorum. Senaryosu için de çalışıyorum.

Ev buldum, temizletiriyorum, taşınacağım. Telefonu da değiştireceğim; bildiririm.

Turan Dursun

23 Mart 1990, İstanbul

Çok Çok Sevgili İlhan Ağabey,

Ankara'dan (ki şu TRT davası için müdahil olarak gitmiştim) döner dönmez posta kutusuna gittiğimde, 21 Şubat ve 10 Mart 1990 günlü mektuplarınız, ekleri, mahkeme için kaleme aldığınız dilekçenin faksla geçilmiş olanı ile karşılaştım. Sevindim, ama geç ulaşmış olmama da üzüldüm. Eve gelmeye, bir yerde oturmaya bile sabredermeden, yolda yürürken okumaya koyuldum. Yine aynı sabırsızlıkla, kiminin kimi yerini bir yürüyüp bir durarak okuyup bitirmeye çalıştım. Gelip geçenlerin bana bakmalarına aldırmadan... Eve gelince de, bu kez daha bir tadını çıkara çıkara okudum.

"New York Türk Kadınlar Birliği"nin basın duyurusu ne kadar güzel ve anlamlı. A.G.'in ABC'deki yazısı ne denli onur verici. Ankara Cumhuriyet Savcısı R.Ö.'in, ve Marmara Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi. (...) bölümünde Yrd. Doç. Dr. S.Ü.'ın yazısı ne yürekli ve aydınlık. Arsel'den ve *Şeriat ve Kadın*'dan yansıma aydınlığın, bu kişileri içine aldığı belli oluyor hemen. "Raiyye" durumundaki aydınların aymazlığı karşısında insan üzüldürken bu tür aydınlanmalardan umutlu bir sevinç duyuyor. Karanlığın erinde gecinde yenileceği gerçeği de ayrı bir güç kaynağı. Güçlü bir ışığın karşısında karanlığın yenilmediği nerede görülmüş?

Size bu mektubu yazmadan önce (avukatınız) Hayri Balta'yı Ankara'da arayıp buldum; uzun uzun konuştuk. (...) (Kendisine): "Bu davayı uzatmamanın bir yolu olmalı. Yargıcın bir şeriat kadısından farklı olmadığı ortada. Tutumunu, çizgisini ve bu davaya ilişkin rey'ini kaç kez ortaya koymuştur bu adam; her şey belli.

Bu adam en kısa zamanda reddedilmeli..." dedim. Balta, sizin "ifade"niz alınmadan bunun mümkün olamayacağını söyledi. Konuşmayı sürdürdük. Hayri Balta bu duruşmada "davanın yargı koşulu bulunmadığını" savunup, ilk duruşmadaki "ara kararı"nın kaldırılmasını isteyeceğini, (bu dileğin geri çevrilmesi) durumunda da yargıcı "ret" yoluna gideceğini söyledi. Size mektup yazacağımı söyledim. Selam ve saygıları var size.

Bence savcı için de, yargıç için de, açıkça sergilenegelen tutumlarından dolayı, hukukun kimi yollarından yararlanıp bir şeyler yapılmalı. Ne yapılabilir, kesin olarak bilemiyorum. Ama bir yol bulunabileceğini düşünüyorum. Ceza hukuku alanında deneyimleri olan, ülkemizde otorite sayılan bir Prof. Dr. Faruk Erem bu konuda ne der acaba? Görüş alınsa nasıl olur?

(...)

Şeriat ve Kadın'ın satışı ve dağıtımı konusunda, zaman zaman (...)’la telefonla da olsa konuşuyoruz. Kitap, kimi kitapçılarda bulunmuyor. Bunun üstüne söyleşiyoruz. (...) Hanım'ın çok çaba harcadığı kuşkusuz.

Ben de fırsat buldukça *Şeriat ve Kadın*'a şöyle ya da böyle yer vermeye çalışıyorum. *Sosyalist Birlik* dergisindeki bir yazımın fotokopisini gönderiyorum. Sürekli bir köşemin bulunduğu *Emeğin Bayrağı* (15 günde bir çıkıyor) dergisinde, önümüzdeki günlerde çıkacak bir yazımda da *Şeriat ve Kadın* –biraz daha genişçe– var. 2000'e *Doğru*'da da bu hafta çıkacak ve daha genişçe. Derginin üç sayfasını kaplayacak biçimde yazıp verdim. Bir haber-yazı niteliğinde. Eğer kesmezlerse üç sayfa olarak çıkacak. Burada, Diyanet'in size ve *Şeriat ve Kadın*'a ilişkin "yalan"larını sergilemeye çalışıyorum. Yani cevap veriyorum. Diyanet, Cüneyt Canver'in soru önergesine "cevap" (!) vermiş. Var olanları "yok" göstermeye çalışıyor. Bu arada da size saldırıyor. Ben, Diyanet'in "yok" dediklerinin kaynaklarını gösterdim yazımda. Ve sanıyorum, rezil ettim (...). Bu yazımda, S.H.'nin Diyanet'le yazışmasına da değindim. Geçende (...)’dan ben de bir mektup almıştım. Bir kesimi, geçen haftaki 2000'e *Doğru*’da, mektuplar kesiminde yayımlandı. *Teori* dergisindeki "Kutsal Kitapların Kay-

naklan" üstüne yazılarım sürüyor. Her sayısında birkaç sayfa olarak... *Görüş* dergisi, aylık ve entellektüel kesimin dergisi sayılıyor, burada da yazılarım çıkıyor. *Sosyal Demokrat* dergisinde de her ay yazıyorum artık. Bu arada "paneller"e de konuşmacı olarak katılıyorum. Geçenlerde, Muammer Aksoy'un kurucusu ve başkanı bulunduğu Atatürkçü Düşünce Derneği'nin -ki şimdi bu derneğin Genel Sekreteri, arkadaşım Gürbüz Tüfekçi'dir- organizasyonunda Ankara'da bir panele katıldım. Konuşmam çok ilgi gördü ve alkışlandı. Bu konuşmada sizin çabalarınıza ve davaya da yer verdim. Aydınların aymazlığından söz ettim. Nisan'ın 7'sinde yine bu derneğin düzenlemesiyle bir konferans vereceğim. Yine Ankara'da ve yine Nisan'da (4'ünde) bir başka kültür ve sanat kuruluşunun organizasyonunda bir konferans vereceğim. 23 Nisan'da da İstanbul'da -yine Atatürkçü Düşünce Derneği'nin organizasyonunda- bir panele konuşmacı olarak katılacağım.

Ve bu arada "Şeriat İşte Böyle"nin senaryosu üzerinde çalışıyorum. Sinopsisi beğendiğinize çok sevindim. Sanıyorum senaryosunu, hele filmini çok daha beğeneceksiniz. Ne var ki, bunun finansmanı nasıl sağlanacak? Bir netlik yok gibi. E.B. dostumuz gerçekten örnek bir özveri ve çaba sergiliyor. Ama bu dostun gücü nereye değin yeter? Bunu bilemiyorum. Neyse bunu da zaman gösterecek.

Dergilerde çıkan yazılarımin bir kitap olarak yayımlanması çok isteniyor. Ben de istiyorum. Belki bunun gerçekleşmesi çok uzun sürmez.

Muammer Aksoy'un ölümü üzerine 2000'e *Doğru*'da bir değerlendirme yapmaya çalışmış, bu cinayeti ancak İslamcı teröristlerin işlemiş olabileceklerini savunmuştum. Çetin Emeç'in de öldürülmesinden sonra girilen arama ve taramalarda yakalanan İslamcılar da, o değerlendirmenin doğru olduğunu gösterir nitelikte. Cinayetlerin işleyenleri, daha (henüz) kesin olarak ortaya çıkarılmış değil; ama yakalanan İslamcıların, birtakım öldürmelere hazırlanmış oldukları yolunda itirafları var. İlerde bakalım neler göreceğiz?

(...)

(Eşinizin) İstanbul'da başına gelenlere çok üzüldüğünü bundan önceki mektubumda yazmıştım. O zaman çantada neler bulunduğunu bilmiyordum. (...) Buna ayrıca üzüldüm.

Gönlümce sayılabilecek bir daireye taşındım. Hem korunaklı, hem rahat.

Telefonum da değişti. Yeni telefonum: (...)

(Eşinize) ve size her zamanki saygı ve sevgilerimle.

Not: Aynı posta kutusu geçerli.

Turan Dursun

4 Nisan 1990, Ankara

Sevgili İlhan Ağabey,

Bugün ve bir de 7 Nisan'da konferansım olacaktı. Ama önceden kabul edildiği halde, sonradan "güvenlik" gerekçesiyle Emniyet'çe iptal edildi. Bir başka nedenle ayın 10'una değin Ankara'da olacağım; sonra İstanbul'a döneceğim.

2000'e Doğru'da çıkacağını telefonla söylediğim yazım çıktı; Diyanet'in yazısıyla birlikte fotokopilerini gönderiyorum.

Ayın 30'undaki dava duruşması çok iyi geçti. Uğur Alacakaptan da çok iyi konuştu. "Mahkeme'nin seyri" değişir gibi göründü bana. Öyle sanıyorum ki, önümüzdeki duruşmada ya da daha sonrakinde "beraat" bile bekleyebilirsiniz. Yargıçta ve savcıda da bu havayı gördüğümü söyleyebilirim...

E.B. ile telefon görüşmemiz oldu; sizinle görüştükten sonra senaryoya ilişkin olarak yazılı görüşler bildireceğini söyledi. Bu yazıyı aldıktan sonra hemen senaryoya başlayacağım. Bir buçuk ay içinde de –eğer terslik olmazsa– bitirmek kararındayım. Konusu nedeniyle, dünyada kendisinden çok söz ettiren bir film olacağını umuyorum. E.B., montajının yurtdışında (belki orada) olacağını, "sansür"ün böyle aşılacağını söyledi. Bence de şimdilik sansürü düşünmek gerekmiyor.

Sizin sağlığınız çok önemli. Kendinize iyi baktığınızı söylüyor olmanız beni rahatlatıyor.

(...)

Turan Dursun

11 Mayıs 1990, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

Mektuplarınıza (13 ve 23 Nisan 1990 günlü) geç karşılık veriyor olduğum için üzgünüm. Her zaman olduğu gibi bana güç verdiniz. İltifatlarınızı da esirgemiyorsunuz. Bunlar da ayrı bir güç kaynağı benim için.

"Hiç uyumaz mısın sen?" diyorsunuz. İltifat kuşkusuz. Ama şu son zamanlarda az uyuduğum bir gerçek. Sinopsisini okuduğunuz senaryo, şaşılacak ölçüde zamanımı alıyor. Her yerde ve her an üzerinde düşünüyör ve yazmaya çalışıyorum. Bir buçuk ayda bitireceğime ilişkin de söz vermiştim, Oradan gönderileceği söylenen notlardan sonra başlayacağımı belirtmiştim. (...)

Senaryo, sinopsisin kapsamını çok aşıyor. Yazdıkça coşkulaniyorum, ama filmin özelliği nedeniyle de çok zorlanıyorum. İy ve olabildiğine eksiksiz olması için çok özen gösteriyorum çünkü! Yurtta ve dünyada çok ses getireceği belli olan (bir) film. Ona layık bir çalışma olsun istiyorum...

Telefonla da görüştüğümüz gibi, dava durumu olumlu bir çizgiye girmiş gibi. (...) Bu duruşmada bulunmayan karanlık savcının, davayı açarken kimi çevrelere sözler vererek kendini bağlamış olma olasılığı var. Eğer öyleyse ve eğer mahkemenin lehimize sonuçlanmasına yönelik birtakım gelişmeler söz konusuysa, onun çekilip yerine bir başkasının gelmesini görmemiz doğal sayılır.

Diyanet'in yazısı için hazırladığınızı ve göndereceğinizi belirttiğiniz yazıyı coşkuyla bekliyorum.

İlhan Selçuk'a bir mektup yazıp gönderdim. Fotokopisini sunuyorum.

(...)

Turan Dursun

Sonradan aklıma geldiği için bu eklemeyi de yapma gereğini duydum: Hayri Balta, Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Genel Sekreter Yardımcısı olmuş. *2000'e Doğru*'da Diyanet'e cevap niteliğindeki yazımı bu demek kanalıyla çoğaltıp birçok yere gönderebileceğini söyledi. Bu derneğin Genel Sekreteri de arkadaşım Gürbüz Tüfekçi'dir. Ben 14 Mayıs 1990'daki, müdahili olduğum TRT davasında bulunmak üzere Ankara'ya gidiyorum. Gürbüz'le ve Balta'yla konuşurum. O yazıyı çoğaltmak için beklemlerini, sizin kaleme aldığınız Diyanet'e cevap yazısı bize ulaştıktan sonra onu çoğaltıp dağıtmalarını, olabilirse benim yazımı da eklemelerini söyleyeceğim ve sağlamaya çalışacağım. Aslında ben *2000'e Doğru* için en az 4 sayfa yer tutacak biçimde yazıyı hazırlamıştım. Ama yersizlik nedeniyle kısaltmak zorunda kaldılar.

Bir de şunu ekleyeyim: *2000'e Doğru*'da ve başka dergilerde çıkan yazıların bir kitap olarak yayımlanması doğrultusunda çok istekler vardı. Mektuplarla, telefonlarla... Doğu da ne zamandır benden, Kaynak Yayınları'nda yayımına izin vermem için rica etmişti. Birinci baskı için razı oldum. Bir hazırlık yapıp verdim. Şimdi önümüzdeki günlerde bu işe soyunacaklarını, kısa sürede de basacaklarını söylediler.

Bilmem bilginiz var mı? *2000'e Doğru* şimdilik bir matbaayla anlaştı; 2 hafta aradan sonra çıkmaya başladı. Kendi matbaalarını kurmak için de çabaları var. Ama yazık ki Doğu için arama sürdürüldüğünden Doğu ortalarda yok; ötekiler işi yürütüyor.

Yeniden saygı ve sevgilerimle.

Turan Dursun

Not: Mayısın 15-16'sında Ankara'dan İstanbul'a dönüyorum.

8 Haziran 1990, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

19 Mayıs 1990 günlü mektubunuzla birlikte aldığım 51 sayfalık Başbakanlığa yazdığınız yazınızı, telefonda da söylediğim gibi, çok beğendim. Ankara'ya götürdüm. Orada çoğaltıp (...) bir nüshasını Cüneyt Canver'e bıraktım. Bir nüshasını Başbakanlığa, birini Meclis Başkanlığı'na, birini de Çalışma Bakanı İmren Aykut'a –iadelî taahhütlü olarak– postaladım. Bir nüshasını Atatürkçü Düşünce Derneği'ne (Genel Sekreteri olan arkadaşım Gürbüz Tüfekçi'ye) verdim. Arkadaşım, bu demek aracılığıyla çoğaltıp kimi yerlere gönderecek. Bu yerler arasında Anayasa Mahkemesi de var. (...) Ayrıca burada, "Bilim ve Araştırma Vakfı"yla –Ankara'ya gitmeden önce– görüşmüş-tüm. Onlar da çok ilgilenmişlerdi. (...)

Çeşitli dergilerdeki yazılarımdan oluşan birinci kitap *Din Bu* adıyla birkaç haftaya değin çıkacakmış. Yazılarımı sürdürüyorum. Bu arada senaryo çalışmalarım da tüm yoğunluğuyla sürüyor. Çünkü çok önemli, ilgi gören bir film olacak diye umutlanıyorum. Ve bu arada da, "kendime dikkat etme"ye çalışıyorum. Ne ölçüde olabilirse artık.

(...)

Turan Dursun

2 Temmuz 1990, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

22 Haziran 1990 günlü mektubunuz da çok etkiledi beni. "Fıtık ameliyatı"nın (yeniden) gerekiyor olmasma üzüldüm. İyi ki basitmiş. Bu ameliyatın, benim için gönderdiğiniz yazıyı düşünerek, gerçekleştirilmiş olmasını "iyi bir tesadüf" olarak nitelemeniz de beni duygulandırdı. Sizinle olan dostluğumuzun, en yakın akrabalığın bile ulaşamayacağı nitelikte evrensel bir dostluk olduğunu biliyor ve çok mutlu oluyorum. İlhan Arsel benim için, çorak bir yerde alabildiğine gelişip kök salmış, ancak en verimli topraklarda görülebilecek türden dalları ve meyveleriyle, en gereksinim duyulduğu zamanda yararlı olan bir gövde, daha da ötesinde, evrenselleşen bir ilke durumundadır. Sizinle tanıştığımız zamanı hiç unutmuyorum. Ve ondan sonraki yılları... Hiçbir zaman eksilmeyen "aydın iğrençliği" içinde siz soluk veriyordunuz. Binlerce yıllık ilkeliklerin "çığ"lanarak yer aldığı İslam karanlığı karşısında çevreye ışık tutuyor, "aymaz aydın"ları uyarmaya çalışıyordunuz. Kendimi çok yalnız gördüğüm bir sırada sizinle bu konuda buluştuk. Dostluğumuzun temeli de burada kök saldı. Şimdi sizin aynı gürlükle verimli ürünler veriyor oluşunuz ne büyük mutluluk. Hele bunun için, "zamanla yarışıyor" oluşunuz...

"Kapak" yazısı için gönderdiğiniz yazıyı görmedim. Ama neler yazmış olabileceğinizi kestirebiliyorum. Çok çok teşekkür ederim.

2000'e Doğru'nun başına getirilenlerin üzücü olduğuna kuşku yok. Ama bu beklenmeyen bir şey değildi. Yılmadan savaşımda bulunmak gerek. Yapılacak olan da bu. İlerde neler olabileceğini birlikte göreceğiz.

Şule Pennçek'in hazırladığı "kapak" konusu ne zaman ve nasıl yayımlanır, bilemiyorum. Yayına hazır bir duruma geldiğine göre,

bir gün yayımlanır. Şule Perinçek'le sizin önerinizi konuştum. Kapak başlığı kesin değilmiş. Ama daha çarpıcı olur diye "Muftuluktan Tanrısızlığa" başlığını düşünmüşler. Ben, sizin önerdiğiniz başlıkların da olabileceğini söyledim kendisine.

Bununla birlikte, telefonda da çok kısa belirttiğim gibi, "Tanrısızlığını" ve "dinsizliğimi" saklamıyorum. "Taktik" olarak bile yapıyorum bunu. Çünkü "taktik" yolunun nerede başlayıp, nerede sona ereceğinden emin değilim. Şimdiye dek tutarlı bir yol izleyegeldim; bunu bozmak istemiyorum. Bunun bozulmasını sizin de istemeyeceğinizi kesin olarak biliyorum. Benim görüşüm odur ki, "aydın kaypaklığı"nda, "taktik"lerin payı az değildir. Kendim söz konusu olduğum zaman "ne derler"e göre değil, "ne olduğum"a göre sergilemeye çalıştım. Sizde de gördüğüm budur. Başka türlü olsaydı *Biz Profesörleri* ve öteki kitapları yazamazdınız. Siz ki, yargılanırken bile "Muhammed'e hakaret etmedim" demeye tenezzül etmeyecek ölçüde sağlam bir kişilik örneği veriyorsunuz.

Hoş göreceğinizi de bildiğim için söylüyorum; hangi anlamda olursa olsun, "taktik" öteden beri bana sevimli gelmemiştir. İlle de kullanmak gerekiyorsa ben şöyle düşünürüm: "En iyi taktik, gerçeği sergileme çabasında tüm taktiklerden vazgeçmektir."

"Diyanet'in Yazısına Cevap" niteliğindeki 51 sayfalık yazının, olabildiğince çok kimseye ulaşmasını, görüşebildiğim arkadaşlarımla da çok istiyorlar. Bu bayram günlerinde, Ankara'da "Atatürkçü Düşünce Derneği"nin Başkanı ve Genel Sekreteri'yle (...) bir görüşme yapacağız. Önerdiğim "Türkiye'nin gündemi kurultayı"nı konuşacağız ve nasıl bir hazırlık yapılması gerektiğini gözden geçireceğiz. Ben dernekte üye değilim, ama kendilerine yardımcı olmaya çalışıyorum. Orada, 51 sayfalık yazıyı da görüşürüz. Sizin önerinizi de iletirim.

Dergilerde çıkan yazılarımdan oluşan *Din Bu* adlı kitabım ve *Kulleteyn* adlı romanım, bu ayın içinde çıkacak. Ağustos sonunda, ya da belki Eylül'de, bir dizi konferans için çağıldığımı Batı ülkelerine gidebilirim. Ama bu, elimdeki işleri bitirmeme bağlı. Bitirmeye çalıştığım ve çok önem verdiğim senaryo çok zamanımı alıyor. (...)

Turan Dursun

26 Temmuz 1990, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

30 Haziran günlü olandan sonra 14 Temmuz günlü mektubunuzu da aldım.

30 Haziran günlü olana karşılık vermekte gecikmiş olmaktan dolayı nasıl sıkıntı duyduğumu ve utandığımı anlatmak isterim önce. Zaman yönünden tam bir "bocalama" içinde olmamı da bu gecikmeye "haklı bir gerekçe" saymıyorum. Beni bağışlarsanız sevinirim. Daha çok gecikmemek için, bugün artık bekleyemeyip bu mektubu yazma yoluna gittim. Oysa beklemeye gerekçe olabilecek iki neden vardı. Birincisi, telefonda, 26 Temmuz'da elimde olabileceğini söylediğiniz bir yazı bekliyorum. "Yazıyı aldıktan sonra, aldığımı da bildireyim" diye bir düşünce söz konusu olabilirdi. İkincisi, bugün öğleden sonra arkadaşım Dr. Gürbüz Tüfekçi (Atatürkçü Düşünce Demeği Genel Sekreteri) ile birlikte Barı Başkanı'na gideceğiz. Sizin hiç değilse 51 sayfalık (Diyanet'e) cevap yazınızın yayımlanması işini bir sonuca bağlama üzerinde de duracağız.* Bekleyip, görüşmemizin sonucuna ilişkin de mektubumda bilgi vermeyi düşünebilirdim. Kısacası bu mektubu yazmak için daha çok bekleyemedim. Yarı bir mektup daha yazıp size bilgi sunacağım.

* 51 sayfalık bu yazı, Diyanet'in Cevabi Yazısı, Cüneyt Canver'in Soru Omergesi, Turan Dursun'un konuyla ilgili olarak 2000'e Doğru'nun 1 Nisan 1990 tarihli sayısında yayımlanan "Diyanet'in Yalanları ve Kadınların Aşağılanmaları" başlıklı yazısı ve olayın basındaki yankıları, "İlhan Arsel, *Diyanet'e Cevap/ Kadınları Aşağılayan Hükümler Kanusunda Başbakanlığa Mektup*" adıyla Kaynak Yayınları tarafından (Temmuz 1996) yayımlanmıştır (Y.N.)

Bu arada unutmadan şunu da belirtiyim: Sizinle telefon görüşmemizden sonra (...) Hanım telefon etti: (...) Bey'in, "ifadenizin yayımlanması"nın hukuken sakıncalı olduğunu düşündüklerini söyledi. Bence de böyle bir sakıncayı şimdilik göze almamakta yarar var. 51 sayfalık yazı yayımlansın, şimdilik elverir diye düşünüyorum. Gürbüz Tüfekçi, benim bir önsöz yazmamı da istiyor. İzin verirsiniz ben de bu önsözü yazayım. *Şeriat ve Kadın*'in önemini ve İslamcılarca Diyanet çevrelerince koparılan gürültüyü dile getirmeye çalışayım. Kuşkusuz, özet biçimde...

2000'e *Doğru* konusundaki gelişme şimdilik şöyle: *Yüzyıl* dergisi olarak ve 5 Ağustos 1990'da çıkacak. Karar böyle.

Kitaplarım da (iki kitap) en geç Ağustos'un ilk haftasında çıkabilecekmiş.

Şimdi izninizle 14 Temmuz günlü mektubu(nuzu) ele almak istiyorum. Yazdıklarınızı anlayabildiğimi sanıyorum. Ne var ki:

"Din" ve "Tanrı" konusundaki görüşlerim, size yazdığım doğrultudadır. Ben, tüm "din"lerin ve "Tanrı" inançlarının, temelde birleştikleri görüşündeyim. Ve tümünü "insan sevgisi"nin de içinde bulunduğu "evrensel sevgi" için, "akıl" için, "bilim" için ve her türlü olumlu gelişmeler için, kısaca "daha güzel dünya" için aşılması gereken bir sorun olarak görüyorum. Uzun yıllardan bu yana da bunu açıkça savunuyorum. Olumlu sonuçlarına da tanık oldum. Ankara'da ve İstanbul'da oturduğum yerlerde, mahallelerde, bu alandaki görüşümü ve çizgimi söylediğimde ilkin yadırgandım; ama bu çok sürmedi. Hemen olumlu etkisini gördüm. Sizin de tanıdığınız bir kişiden söz ederek ömek vereyim: İ.K.

İ. Bey'in mahallemizde bir yakını var: K.B. Anadolu halkından bir kişi. K.B.'un da içinde bulunduğu mahallemiz halkından birçok kişi "inancında", dahası "ibadetinde" kişiler oldukları halde, şimdi çok rahat olarak "dinsizliklerini" söyleyebilmektedirler. İ. Bey'in karısından söz edeyim: İ. Bey, (geçenlerde) öğretmen olan karısıyla birlikte bize gelmişti. "Din ve Tanrı" konusunda da konuşmuştuk. İ. Bey'in kendisi anlatıyor. Karısı önce çok yadırgamış, sarsılmış. Sonra, hem de eve

gittikten bir süre sonra: "Turan Dursun'u çok haklı buldum. Bundan böyle ben de aynı çizgiyi paylaşıyorum" demeye başlamış. Hepsiyle çok iyi, çok içtenlikle dost olduk ve dostluğumuz sürüyor.

2000'e *Doğru*'da ve öteki dergilerde bu doğrultudaki yazılarının da olumlu sonuçlarını gördüm. Din çevrelerinden bile sonradan görüşlerimi paylaştıklarını belirtenler oldu.

Şunu söylemek istiyorum: "Şeriat"ın kurbanlarının ıyııklı alana çe-kilebilmesi mümkün bence. Işığın gücü karşısında karanlığın daya-namayacağını en güzel biçimde siz ortaya koydunuz. Dürüstçe sergi-lediniz her şeyi. Kınanması gerekenleri açıkça kınadınız, söylenmesi gerekenleri açıkça söylediniz. Muhammed ve şeriatı konusunda kim-senin cesaret edemediğı türden açıklamalar sergilediniz. Ürünleri de görüldü. Yazdığınız kitapları ben hep "çağımızın kitapları" diye nite-ledim. Doğrusu da bu. Eğer bir ışıkla ortaya atılmamış olsaydınız, bu-gün tanık olduğumuz olumlu sonuçlar elde edilemeyecekti. Bence "din" ve "Tann" konusunda da izlenmesi gereken yol, bu.

Bir kez daha söylemekten, içtenlikle belirtmekten kendimi alamı-yorum: Savaşımını verdiğim alanda, dürüstlükte, bilim adamlığında ve "insan olmak"ta İlhan Arsel'in benzerine tanık olmadım. Başka türlü bulsaydım, hiçbir saygı kaygısına kapılmadan onu da belirtirdim. İlhan Arsel, benim için çağımızın gerçekten övünebileceğı bir insan ve bilim adamıdır. Bununla birlikte görüşlerimizde de ayrılık olabilir. Bir görüşmemizde siz de bunu söylemişsiniz. Son derece doğaldır bu. "Tann" ve "din konusunda ayrı mı düşünüyoruz? Olabilir.

(...)

Turan Dursun

30 Ağustos 1990, İstanbul

Sevgili İlhan Ağabey,

(Oğlum) Abit konusunda yazdıklarınız için teşekkür ederim. Bir-iki haftalık tatile gittiler. Döndüklerinde yazdıklarınızı iletirim.

Dava ile ilgili olarak geçenlerde (...)’le uzunca bir görüşmemiz oldu. "İfade"niz ve engeller de konuşuldu bu görüşmede. (...), siz buraya geldiğinizde, ifadenizin hemen alınıp tutukluluğunuzun kaldırılabilceğini, kendisinin o sırada İstanbul’a gelip bunu kesinlikle sağlayacağını söyledi. "Sayın hocam için bunu sağlanm..." dedi.

Bununla birlikte, sizin şimdilik buraya gelmenizi önermediğini söylüyor.

Diyanet’e verilen cevap yazısının yayımlanması için, (...) küçük bir pürüz çıkmış, ama çözülecekmiş. Genel Sekreter Gürbüz Tüfekçi Ankara’da yoktu, demeğin şubesini kurmak için İzmir’e gitmişti; görüşememiş ve bilgi alamamıştım. Size bilgi sunabilmek için bu mektubu beklettim. Dün akşam Gürbüz’ü telefonla bulup görüştüm. Şimdi Ankara’da ama Antalya’ya –yine şube kurma çalışmaları için– gidecekmiş. Gitmemesini, beni beklemesini söyledim. Zaten kendisinin kararı da beni beklemekmiş. Bu Pazar, yani 2 Eylül’de Ankara’da görüşmeyi kararlaştırdık. Sizin mektubunuzdaki öneriyi de aktaracağım. Sonucu size hemen bildiririm. Gürbüz, yazının kesinlikle yayımlanacağını söyledi.

Mektubunuzda "iki ayrı bedende aynı *baş*" iltifatınızı yinelemeniz beni yine sevindirdi ve onurlandırdı. Geçenlerde Melih Aşık’la *Milliyet* gazetesinde görüştük; sizden söz açılmıştı ve orada da belirtmiştim: Keşke şu dünyada birkaç İlhan Arsel olsa...

Sizin kişiliğinizde, sizin drstlğnzde, sizin lęnzde *akla ve bilime* bağlılıkta birkaç kişi olsa "daha güzel bir dünya"ya daha hızla gidileceği kesin. Bunun bilincinde bulunduğum için, hiçbir dostumla karşılaştıramayacağım ölçüde benim dostum olarak bağlılık duyuyorum size.

Anı-roman türü bir şey olan *Kulleteyn* adlı kitabım çıktı, size gönderdim. Yazılarımdan oluşan *Din Bu* adlı kitabım da bugün yarın çıkacak; onu da hemen gönderirim.

(Eşinize) ve size her zamanki sevgi ve saygılarımla.

Turan Dursun

EK:

ARSEL'İN "ŞERİAT VE KADIN'I,
BU ALANDA ÇAĞIN KİTABIDIR

Eren Kutsuz*

İlhan Arsel'in öteki kitapları gibi bu kitabı da gerçekten, beyinlere sokulagelen yalanları, karanlığın temel mikroplarını, en açık ve seçik biçimde ortaya çıkarır niteliktedir. Bu nedenle Eylül sayısındaki söyleşi çok yararlı olmuştur. Toplum ve insanlık için daha güzel bir dünya bırakma ve karanlığa karşı akıllıca savaşıma yolundaki çabalara önemli katkı sağlar niteliktedir. Özellikle İslam şeriatının boyunduruğu altına sokulagelmiş kadınların özgürlükleri için izlenecek yola ışık tutacaktır.

Şeriat ve Kadın'in tüm satırlarında da, dergideki söyleşide de, İlhan Arsel son derece açıktır. Neyi ileri sürüyorsa, kanıtını, kaynağını gösteriyor. Kaynağını, kanıtını da, rasgele yerlerden değil; İslamın temel kitabı olan "Kur'an"dan, "hadis"lerden, hem de Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında olanlardan alarak sergiliyor. Buna karşılık İslamcı çevre ne yapıyor? Kanıtsız, temelsiz saldırı. Dergide yer verilen Abdurrahman Dilipak da her zamanki gibi bunu yapıyor. Bu adam, İslamı, çağın insanına sevimli gösterme görevini üstlenmişlerden biridir. Ne eleştirisine, ne de savunduklarına kanıt gösterebiliyor. Örneğin, Arsel'in kitabında "bol miktarda İsrailiyat"a, "Yahudi ya da İslam dışı öteki grupların dini dejenere etmek için uydurdukları menkıbe ve rivayetler"e "yer verdiği"ni ileri sürüyor, ama bir örnek bile vermiyor. Çünkü veremez. "İsrailiyat", "İsrailoğullarıyla ilgili olanlar"

* "Eren Kutsuz", Turan Dursun'un takma adıdır (Y N)

anlamındadır. "Yahudi kaynaklarındaki öyküler, buralarda anlatılanlar" anlamında kullanılır. İsrailiyat (İsrailiyyat) uydurmalarından meydana gelir gerçekten. Birer "efsane"dir. Ama Kur'an'ın kendisi de çoğunluğuyla, "İsrailiyat"ı içermiyor mu? Surelerde daha çok, "Musa", "İsrailoğulları"na ilişkin, Tevrat'ta ve "şerh"lerinde (Mişna'da, Gemarra'da) yer alanlar bulunmuyor mu? Bir Müslüman, Kur'an inanır, "İsrailiyat"ı eleştiremez. Ama dini, İslamı, gerçek, akıl-mantık-bilim çevresinde gösterme çabasında olanlar, özellikle de Dilipak gibi "yeni İslamcılar" ya da "İslam yenilikçileri", sıkıştıkları zaman bunu yapıyorlar. Dilipak, *Şeriat ve Kadın* için "bilimsel değil" diyor. Yine bir örnek vermiyor. Neden "bilimsel değil"miş? "Bilim"le, "bilimsellik"le uzaktan yakından ilişkisi bulunmayan bir "iman"ın savunucusu, bilimsellikten nasıl söz edebilir?

Dilipak yine, kitabın "önyargılı ve gayri ciddi" olduğunu ileri sürüyor. "Önyargı", savunduğu "iman"da bulunur ancak. İslamcının, dincinin imanında! Bunun böyle olduğu tartışılmaz bile.

Belirtmeliyim ki, ben Arapçayı (özellikle klasik Arapçayı) iyi bilirim. İslam kaynaklarını inceleme ve araştırmaya da hemen hemen "ömürümü verdim". Gerçeği dile getirmek için, kısaca diyebilirim ki: İlhan Arsel, çağımızdaki en ciddi yapıtlardan birini daha ortaya koymuştur. Kendi alanında benzersiz niteliktedir. Geleceğin güzel ve aydınlık dünyası Arsel'i önemle anacaktır.

Bir ayetten bir parça:

"Allah'ın kimini kimine *üstün* kılmasından ötürü... erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler. (...) Serkeşlik etmelerinden (size başkaldırılarından) endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet *dövün*. (...) " (Nisâ Suresi, ayet 34, Diyanet çevirisi.)

Bu ayet bile, Kur'an'da, İslam şeriatında, "kadın erkek eşitliği" bulunmadığını ortaya koymaya yeterli değil mi? Yoksa bu da mı "İsrailiyat"?!

TURAN DURSUN

İlhan Arsel'e Mektuplar

Turan Dursun'un Prof. Dr. İlhan Arsel'le tanışması
1977 yılına rastlar. Arsel'in Amerika'ya gitmesiyle
iki dost arasındaki ilişki kesintiye uğrar.

Arsel ve Dursun'un yazışmaları 1987 sonunda başlar ve
Turan Dursun'un öldürüldüğü 4 Eylül 1990'a kadar sürer.
Öyle ki, kara haberden birkaç gün sonra, Turan Dursun'un
30 Ağustos 1990 tarihli mektubu ulaşır İlhan Arsel'e...

İki kitap olarak hazırladığımız mektuplarda,
aydınlanma mücadelesinin iki bayrağı arasındaki sarsılmaz dostluğu,
şeriatın karanlığına karşı mücadele azmini okuyacaksınız.

Arsel ve Dursun'un mektupları,
iki yazarın günlük yaşamlarından kısa ve uzun vadeli programlarına,
sevinçlerinden hüznlerine, "din" ve "Tanrı" konusundaki
görüşlerine kadar, birçok konuyu içeriyor.

Elinizdeki kitap, Turan Dursun'un İlhan Arsel'e yazdığı
40 mektubu ve ek olarak bir yazıyı içeriyor.
İlhan Arsel'in *Turan Dursun'a Mektupları*nda ise,
51 mektup ve ek olarak dokuz yazı yer alıyor.

Turan Dursun'un İlhan Arsel'e Mektuplarını okuyabilirsiniz.

1990-09-15 15:15